

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

R. Rägo
peatoimetaja

**E. Ein, K. Grau, T. Grünthal, A.-T. Kliimann,
H. Kristal, E. Maddison, A. Palvadre,
K. Parts, J. Uluots,**

A. Mägi
toimetuse sekretär

LAHEMAD KAASTÖÖLISED.

S. Csekey, V. Ditmar, R. Eliaser, E. Erdmann, D. Grimm, K. Gyldenstube, J. Jans, H. Jucum, P. Kann, F. Karlson, A. Luiga, J. Lõo, H. Madisson, N. Maim, A. Piip, P. Poom, M. Pung, K. Saarmann, K. Selter, M. Taevere, O. Tief, I. Tjutrumov, K. Trakmann.

KAASTÖÖLISTELE!

Ajakirja mahutavuse tõstmiseks on nõutav, et juriidilises ajakirjas „Õigus“ avaldamiseks saadetud artiklid oleksid võimalikult kokku surutud. — Trükivigade vältimiseks on tarvilik, et käsikirjad oleksid kirjutatud selgestiloetava kirjaga, parandusteta ja vahelekirjutusteta; eriti soovitatav masinakiri (vähemalt 3 sm laiuse vaba äärega). — Tarvitamist leiavad ainult trükivalmis käsikirjad; korrektuurides on lubatud vaid trükivigade parandus ja äärmisel juhul üksikute sõnade muutmise. — Soovi korral saadetakse autorile esimesest korrektuurist äratõmme, mis viivitamata tuleb tagasi saata. — Toimetuse jätab enesele õiguse käsikirja lühendada. Ühtluse tõstmiseks alluvad kõik käsikirjad keelelisele korrektuurile. — Avaldamata jäänud artiklite käsikirjad saadetakse tagasi ainult vastaval, käsikirjale juurde lisatud soovil. — Autorid võivad saada artikleist äratõmbeid, missugune soov tuleb märkida käsikirjale ühes äratõmmete hulga äramärkimisega. Äratõmmete, artiklis kasustatud klišeede ja toimetuse kaudu tehtud tõlgete kulud kannab autor.

Käsikirjad saata aadressil: „Õiguse“ toimetuse, Tartu, Aia. t. nr. 35.

S I S U.

Artiklid:

Grimm, D.: Eesti Vabariigi põhiseaduse uus muutmise seaduse eelnõu	337
Tjutrumov, I.: Tsiiviil- ja kaubandusõiguse ja -protsessi seadusandluse ülevaade Eestis	347
Karlson, F.: Arvustavaid märkusi D. Grimmi artiklile	359
Rooks, G.: Veregruppide kasustamisest meie kohtupraktises	363

Arutlused.

Kalm, Jüri: Kaasomandi reaalseteks osadeks jagamise võimaldamise tarvidus	369

Kirjanduse ülevaade.

H. K.: Albert Hellwig, Die Gerichtsberichterstattung vom Standpunkte der forensischen Psychologie	374

Riigikohtu tegelus.

Administratiivosakond:

Kas Põllutöoministeeriumile esitatavad avaldised rendiõiguste edasiandmise kohta sisaldavad rendikoha pidamise õiguste üleandmise lepingut?	377

**Eesti Vabariigi põhiseaduse uus muutmise
seaduse eelnõu.**

D. Grimm.

(Lõpp.)

V. Riigivanema aktide seaduslikkuse tagatised. Eelnõu näeb ette kolme liiki tagatise, mis tõkestaksid võimalikke kuritarvitusi Ps-ga riigivanemale usaldatud võimu teostamisel tema enese poolt: 1) kontrasignatsiooni nõude riigivanema teatud otsuseile peaministri või asjaomase ministri poolt (§ 61); 2) remonstratsiooniõiguse Vabariigi Valitsusele riigivanema otsuste suhtes, mis kuuluvad teostamisele valitsuse poolt ning osutuvad viimase arvates ebaseaduslikeks või Ps-e vastaseiks (§ 62); 3) võimaluse võtta kohtulikule vastutusele riigivanemat.

Eelnõu 61. ja 62. §-i normid on tihedas seoses üksteisega. Nad määrustavad preventiivseid vahendeid riigivanema aktide seaduslikkuse tagamiseks. Nende analüüsisit algamegi.

Eelnõu 61. § kõlab järgmiselt: „Riigivanema otsused, et olla maksvad, peavad olema kirjutatud alla Riigivanema poolt ning — arvatud välja Vabariigi Valitsuse või selle üksiku liikme ametisse kutsumine ja ametist vabastamine, enne nelja aasta möödumist uute Riigikogu valimiste määramine, Riigikogu korraliste istungjärkude lõpetamine, Riigikogu erakorraliste istungjärkude kestvuse kindlaksmääramine ja riigikohtunikkude ning kohtunikkude ametisse kinnitamine, — ka peaministri või asjaomase ministri poolt, kes vastutab otsuse eest Riigikogu ees. Kui Riigivanema otsus on põhiseaduse või seaduse vastane, siis peaminister või asjaomane minister on kohustatud keelduma otsusele kaasallakirjutamast.“

Sellele lisandab eelnõu 62 §: „Riigivanema otsused võetakse Vabariigi Valitsuses täitmiseks peaministri või asjaomase ministri ettekandel. Kui ettekandja minister leiab, et Riigivanema otsus on põhiseaduse või seaduse vastane, siis

ta teatab sellest Vabariigi Valitsusele. Kui Vabariigi Valitsus pärast asja arutamist ühineb ettekandja ministri arvamusega, siis palub ta Riigivanemat oma otsus võtta tagasi või muuta. Kui Riigivanem jääb oma otsuse juurde, on Vabariigi Valitsus kohustatud kuulutama temale, et otsus ei ole teostatav.“

1. Peatume esmalt eelnõu 61. §-i juures, mis määrustab kontrasignatsiooni kui eeltingimust riigivanema antud akti kehtivuseks. Kontrasignatsiooniga ei tõestata siin lihtsalt riigivanema akti samasust alguskirjaga, vaid sellega omistatakse sellele aktile kohustuslikkuse jõud, teiste sõnadega — tema kehtivus.

Kõnesolev paragraaf on sõnastatud väga ebamääraselt. Tema esimeses lõikes on kasustatud ilma igasuguse lähema selgituseta ebaselget, kui mitte öelda — ebajuriidilist terminit: „Riigivanema otsused“.

Selle termini tõelise mõtte selitamiseks tuleb pöörduda eelnõu 60. §-i juurde. Selle §-i üksikute punktide kõrvutamisest nähtub, et temas tehakse vahet riigivanema aktide kahe põhitüübi vahel. Esimese grupi moodustavad otsused ja korraldised, mida väljab riigivanem mitmesugustel konkreetsetel juhtudel ja mis ei evi normatiivset iseloomu, nagu kaitseväeliste ning kodanlike ametnikkude ametisse nimetamine ja sellest vabastamine, armuandmised, kohtulikult määratud karistuste vähendamine ning kustutamine jne. Samuti siia kuuluvad eelnõu 39., 41. ja 42. §-s ette nähtud riigivanema korraldused Riigikogu uute ennetähtaegsete valimiste määramiseks, Riigikogu korraliste istungjärkude ennetähtaegseks katkestamiseks jne. Kõiki seda liiki korraldusi annab riigivanem erilise volituse põhjal, millega ta kindlustab Ps-e uus muutmise seaduse eelnõu.

Teise gruppi kuuluvad seadustega kokkukõlas olevate määruste andmine, seadus-eelnõude esitamine Riigikogule ja dekreetide väljamine. Neist aktidest, mis kannavad normatiivset iseloomu, räägitakse eelnõu 60. §-i 10., 11. ja 12. punktis.

Nii näeme, et termin „otsus“ hõlmab niihästi normatiivse kui mittenormatiivse iseloomuga akte. Meid huvitavad siinkohal eeskätt riigivanema poolt väljatavad normatiivse iseloomuga aktid.

Milles erinevad üksteisest riigivanema poolt väljatavad kolm liiki normatiivse iseloomuga akte? Jätame kõrvale riigi-

vanema poolt Riigikogule esitatavad seadus-eelnõud, mis enne nende vastuvõtmist Riigikogus ning enne muutumist kehtivaks seaduseks üldse ei evi mingit kohustuslikku jõudu. Ja peatume erinevusil, mis ilmnevad riigivanema poolt seadustega kokkukõlas väljatavate määruste ja tema poolt edasilükkamatu riikliku vajaduse korral antavate dekreetide vahel.

See erinevus avaldub selles, et seadustega kokkukõlas väljatavad määrused, samuti nagu kõik mitternormatiivset iseloomu kandvad aktid, antakse valitsemise korras; nad põhinevad kas Ps-l või mõnel teisel kehtival seadusel, mida nad oma sisuga pole võimelised muutma. Praegu kehtiv Põhiseadus 1920. aastast, millele võõras Vabariigi presidendi ehk riigipea instituut, tunneb printsibiilt ainult sääraseid määrusi.

Selle vastu dekreedid on eelnõuga riigivanemale antud quasi-seadusandlusvõimu avaldised ja juba oma sisult on kutsutud tooma neid või teisi muudatusi kehtivasse seadusisse, ainult mõningad neist on välja arvatud riigivanema dekreedioiguse mõjupiirkonnast.

Seoses sellega omandab erilise tähtsuse küsimus, kas hõlmavad riigivanema aktide seaduslikkust tagavad vahendid ainult riigivanema poolt valitsemise korras „kokkukõlas seadustega“ väljatud määrusi või ka samuti dekreete. Riigivanema aktide hulgas, mis ei vaja kontrasignatsiooni, ei mainita dekreete. Kas ei või siit järeldada, et seetõttu riigivanema kontrasignatsioonita dekreedid ei evi kohustuslikku jõudu? Esimeselt muljelt näib olevat säärane järeldus seda enam loomulik, et ainsaks õigustavaks aluseks dekreeidi väljamisel võib olla ainult „edasilükkamatu riiklik vajadus“. Säärase „vajaduse“ taotlemiseks ja hindamiseks oleks aga tulnud siis anda kindlaid, objektiivseid tunnuseid. Enam kui raske on oletada, et riigivanema lähemad vastutavad kaastöölised oleksid hoopis eemale tõrjutud selle küsimuse lahendamisest ja et kõik siin sõltuks ainult riigivanema vabast nängust.

Eelnõu on aga asunud teisele seisukohale. Lähem analüüs annab tunnistust sellest, et eelnõu 61. ja teistes §-des esinev termin „riigivanema otsused“ ei hõlma dekreete.

Esiteks see nähtub kõnesoleva eelnõu 61. §-i kõrvutamisel Riigikogu poolt viimati rahvahääletusele esitatud ning seal tagasi lükatud Eesti Vabariigi Põhiseaduse muutmise sea-

duse 61. §-ga³. Viimatimainitud seaduse 61. § on järgmine: „Vabariigi Presidendi otsused ja muud aktid (autori sõrendus) on maksvad, kui neile on kirjutanud alla Vabariigi President ning — arvatud välja Vabariigi Valitsuse või selle liikme ametisse kutsumine ja ametist vabastamine — ka peaminister või asjaomane minister, kes sellega võtab vastutuse endale.“ Kõnesoleva eelnõu koostajad on aga välja jätnud oma kava 61. §-st sõnad „ja muud aktid“, mis väljend leidub mõlemas Riigikogu poolt esitatud Ps-e muutmise seaduse eelnõus.

Teiseks, eelnõu 61. §-i teises lõikes öeldakse: „Kui Riigivanema otsus on põhiseaduse või seaduse vastane (autori sõrendus), siis peaminister või asjaomane minister on kohustatud keelduma otsusele kaasallakirjutamast.“ Väljend „põhiseaduse või seaduse vastane“ rõhutab kindlasti, et riigivanema otsused on Ps-e ning teiste seaduste suhtes subordineeritud tasemel. Dekreet aga seda kunagi antud eelnõu järgi olla ei saa, kuna tema kui hilisem ning jõuliselt seadusega samaväärne akt tühistab või muudab temaga mittekokkukõlas olevad varemini antud seadused vastavalt üldtunnustatud põhimõttele: *lex posterior derogat legi priori*.

Kolmandaks, eelnõu 61. §-s loendatud riigivanema aktid, mis oma jõustumiseks ei vaja kaasallkirja peaministrilt või asjaomaselt ministrilt, kuuluvad kõik eranditult sääraste aktide hulka, mida väljatakse „kokkukõlas seadustega“. Tõesti, mitte ükski neist aktidest, — ei Vabariigi Valitsuse või selle üksiku liikme ametisse kutsumine ega ametist vabastamine, ei Riigikogu ennetähtaegne laialisaatmine ega teised seal loendatud aktid, — pole kutsutud muutma kehtivaid seadusi; kõiki neid väljab riigivanem temale Ps-ga antud erivolituste põhjal, teiste sõnadega — „kokkukõlas seadustega“.

Nimelt seepärast pidasid eelnõu koostajad vajalikuks eraldi mainida kõnesolevaid akte, kuna need erandina üldreeglist pidid olema vabastatud kontrasignatsiooni kohustusest. Riigivanema dekreetide nimetamine aga nende aktide hulgas näis olevat eelnõu koostajate seisukohast ülearune,

³ Riigikogu poolt 14. veebruaril 1933 otsustatud rahvahääletamisele panna Eesti Vabariigi Põhiseaduse muutmise seadus on avaldatud 3. märtsi 1933. a. „Riigi Teataja Lisas“ 1933, nr. 16.

sest nende väljamine põhineb iseseisval erivolitusel, mis annab riigivanemale õiguse otseselt muuta kehtivaid seadusi.

Säärane on vormiline alus, millele toetudes kõnesoleva eelnõu koostajad pidasid võimalikuks mitte mainida riigivanema dekreete nende aktide hulgas, mis oma jõustumiseks ei vaja kontrasignatsiooni.

Kahtlemata pole see alus ainuke ja arvatavasti ka mitte otsustav. Asja sisult juba riigivanema dekreetide otsene mainimine nende aktide hulgas, mis ei vaja kaasallakirjutamist, isegi eelnõu pealiskaudsel läbilugemisel, oleks võinud tõmmata kohe endale üldise tähelepanu ning tõstatada äärmiselt ebameeldiva küsimuse: miks just need aktid, mida lubab eelnõu väljata ainult „edasilükkamatu riikliku vajaduse korral“, on antud tervikuna ning täielikult riigivanema vaba näengu otsustada? Milleks üldse viia publikut säärasele küsimusele?

Mis puutub eelnõu 61. §-s loendatud riigivanema otsustesse, mis ei vaja kontrasignatsiooni, siis märgime ära vaid eelnõu iseloomuliku joone, mis avaldub selles, et nende hulka on arvatud otsused (täpsamalt — riigivanema konkreetsed korraldused) Riigikogu ennetähtaegse laialisaatmise, tema korraliste istungjärkude lõpetamise ja tema erakorraliste istungjärkude kestusaja määramise kohta. Nende väljavõtete mõte on iseenesest küllalt selge ega vaja lähemat selgitamist: nende aktidega antav diskretsiooniline võimalus Riigikogu kättevõtmiseks ning temale otsustava mõju avaldamiseks, et saavutada tema sõnakuulelikkust, ei pea mitte vähem vaba olema igasugusest välisest vahelesegamisest ning kontrollist kui võimalus kasutada seadusandlustamist dekreedid korras. Peale selle küsimuse säärane lahendus sisaldab uut meeldetuletust ministrite aadressil, et nad alaliselt peaksid meeles oma kohta ega segaks neisse mittepuutuvasse asjusse, sest vastasel korral nad otsekohe eemaldatakse.

2. Asume nüüd eelnõu 62. §-i vaatlemisele, mis annab Vabariigi Valitsusele remonstratsiooniõiguse riigivanema „otsuste“ suhtes. Ka siin kerkib küsimus, mis mõttes kasustatakse antud juhul seda terminit, — ning eriti, kas ta hõlmab ühtlasi riigivanema poolt väljatavaid dekreete.

Peatume esmalt küsimuse praktilisel küljel. Milles avaldub remonstratsiooniõigus? Ta eeldab, et riigivanema otsus on antud Vabariigi Valitsusele teostamiseks. Selle õiguse sisu seisab aga selles, et kui Vabariigi Valitsus peaministri või asjaomase ministri ettekande alusel leiab, et riigivanema antud otsus on Ps-e või mõne teise kehtiva seaduse vastane, siis ta esmajoones palub (!) riigivanemat oma otsus võtta tagasi või muuta, ning alles siis, kui riigivanem jääb oma otsuse juurde, on Vabariigi Valitsus kohustatud kuulutama temale, et otsus ei ole teostatav. Võidakse küsida, kelle vaatekohast on see otsus teostamatu? Muidugi antud Vabariigi Valitsuse seisukohast. Väljapääs sellest tekkinud dilemmast on riigivanemale äärmiselt lihtne: ta teatab vaid Vabariigi Valitsusele, et see on kaotanud tema usalduse, ning asendab ta uue sõnekuulelikuma valitsusega. Arvata, et säärast ei leiduks, oleks äärmiselt naiivne.

Eelöeldust on küllalt veendumiseks, et säärastel riigivanema aktide seaduslikkust tagavail vahenditel pole mingit reaalselt kaalu ja tähendust.

Kui ühelt poolt Vabariigi Valitsusel kuuluv remonstratsiooniõigus osutub praktiliselt sisutuks nende riigivanema otsuste suhtes, mis peavad olema „kokkukõlas seadustega“, siis teiselt poolt leiame eelnõust kindlakujulisi viiteid selle kohta, et riigivanema dekreetide suhtes pole Vabariigi Valitsusel remonstratsiooniõigust.

Olgu tähendatud, et teostamisele Vabariigi Valitsuse poolt kuuluvad ainult need riigivanema otsused, mis on tehtud valitsemise korras, aga mitte dekreedid, mis muudavad või tühjavad kehtivaid seadusi ning mis vajavad väljakuulutamist „Riigi Teatajas“. Seda rõhutab eriti eelnõu 65. §, mis kõlab järgmiselt: „Vabariigi Valitsuse võimkonda kuulub: Riigivanema otsuste teostamine põhiseaduse alusel, asjade arutamine ja otsustamine, mis temale antud seaduste alusel, muud küsimused riigi valitsemise alal, mis põhiseadusega või seadustega ei ole jäetud Riigivanemale (autori sõrendus)...“ Viimaste hulka kuulub kahtlemata ka küsimuse otsustamine ühe või teise dekreeidi väljajamise kohta.

Lõpp-tulemusena näeme, et riigivanema aktide seaduslikkust tagavad preventiivsed vahendid, niivõrt kui neile üldse võib omistada mingit reaalselt

tähtsust, puudutavad ainuüksi neid otsuseid, mis tehakse või antakse „kokkukõlas seadustega“. Mis aga puutub riigivanema dekreetidesse, mis eriti vajaksid sääraseid tagatise, siis eelnõu neid niisuguste aktide kohta küll ette ei näe.

3. Jääb veel küsimus riigivanema ja Vabariigi Valitsuse liikmete kohtuliku vastutavuse kohta. Seda määrustab eelnõu 67. § järgmiselt: „Riigivanemat, peaministrit ja ministreid võib võtta kohtulikule vastutusele üksnes Riigikogu sellekohase otsuse põhjal. Asja arutamine allub Riigikohtule. Vastutusele võtmise ja asja arutamise kord määratakse seadusega.“

Esimene küsimus, mille tingib eelnõu ebaselge — kui mitte öelda asjatundmatu — sõnastus, seisab selles, kuidas mõista antud juhul ebamäärast terminit „kohtulik vastutus“? Kas siin mõeldakse kõnesolevate isikute kriminaalkohtulikkude vastutavust nii üldiste, ametialaste kui ka eriliste kvalifitseeritud süütegude eest, või samuti nende vastutavust tsiviilasjus ning politseiliste ülestumiste eest? Või on siin jutt ainult riigivanema ja Vabariigi Valitsuse liikmete kui säärase spetsiifilisest vastutavusest põhiseaduse või seaduse süülise rikkumise eest, aga mitte eventuaalsest kriminaal- või tsiviilvastutavusest nende poolt korda saadetud ebaõiguslikkude tegude eest? Nähtavasti eelnõu koostajail puudus vajalik arusaamine selle kohta, et siin on tegemist hoopis erinevate asjadega.

Teine küsimus: kas on võimalik kõrvaldada seda ebaselgust selle eriseadusega, mida Riigikogu kõnesoleva eelnõu II osa 2. §-i alusel 99 päeva jooksul, arvates sama eelnõu vastuvõtmisest rahvahääletamisel, on kohustatud kehtima panema koos teiste eriseadustega, mis vajalikud selle eelnõu I osas väljendatud Eesti Vabariigi põhiseaduse muudatuste teostamiseks pärast nende kehtimahakkamist?

Selle küsimuse vastamiseks tuleb pidada silmas, et eelnõu 67. § puudutab kahte punkti: esiteks, riigivanema, peaministri ja ministrite kohtulikule vastutusele võtmine võib toimuda üksnes Riigikogu vastava otsuse põhjal; teiseks, säärase asjade arutamine allub Riigikohtule. Mis puutub üksikasjadesse, siis eelnõu 67. § ei anna üldist reeglit, nagu näiteks: „üksikasjad määrustatakse eriseaduses“, vaid piir-

dub omakorda ainult kahe punkti väljanõppimisega, mainides, et „vastutusele võtmise ja asja arutamise kord määratakse seadusega“. Nii jääb lahendamata küsimus, kas see eriseadus võib täpsamalt määratella neid juhtumeid, kus üldse võib kerkida riigivanema ja Vabariigi Valitsuse liikmete kohtulik vastutus mitte üldises, vaid eelnõu 67. §-s ette nähtud korras. Ühtlasi jätab ta võlgu küsimuse, kas võib ette näha selles eriseaduses erisanktsioonid riigivanemale ning Vabariigi Valitsuse liikmele Ps-e ning teiste seaduste süüalise rikkumise eest sõltumatult nende eventuaalsest kriminaal- või tsiviilvastutavusest.

Kui arvestada seda, et Põhiseaduse autentilist tõlgendamisõigust, toimuks see kas kitsendavalt või laiendavalt, ei omista Riigikogule ei kehtiv Ps. ega kohtu-, eriti aga Riigikohtu tegelus, seda vähem veel kõnesolev eelnõu, siis on kerge kujutella, millised *in concreto* keerukad küsimused ja konfliktid võivad tekkida sel pinnal.

Missugune väljapääsutee ka leitaks sellest segipaisatud seisukorrast, kindel on siiski üks: mainitud seaduse väljamiseni oleleb riigivanema ja Vabariigi Valitsuse liikmete kohtulik vastutus ainult paberil. Kas Riigikogu üldse jõuab väljata mainitud seadust selleks määratud üheksakümneüheksa-päevase tähtaja jooksul ja milline saab ta sisu, — see on tundmatu tuleviku vastata. Ennustusi ärgem tehkem. Siinkohal jääb vaid konstateerida üht, et isegi see seadus, nagu sellele tähendatud juba eespool, pole väljaspool riigivanema dekreedidõiguse mõjupiirkonda. See aga töötab vähe head.

VI. Lõpp-kokkuvõte. Püüame teha üldise kokkuvõtte eelõeldust ning lühidalt summeerida selle uue riigikorra põhi-jooni, millega loodavad teha õnnelikuks eesti rahva kõnesoleva Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu koostajad.

1. Tsentraalseks kujuks ning ainsaks otsustavaks faktoriks osutub riigivanem.

Temale usaldatud ääretult laia dekreedidõigusega, mis pole piiratud mingisuguste reaalsete seaduslikkuse tagatistega, avaneb riigivanemale täielik võimalus põhiliselt muuta kehtiva seadusandluse tervet üldist süsteemi.

Dekreediõiguse sfäärist on eraldatud ainult rahvahääle-

tamise, rahva-algatamise, Riigikogu ja riigivanema valimise seadused. Kuid isegi neil kitsendusel on küllalt tingimuslik tähendus.

Mainitud kitsendused ei luba küll riigivanemale dekreedid korras otseselt muuta legaalsel viisil eesloendatud seadusi. Kuid esiteks säilib siiski võimalus saavutada soovitud tulemusi mõjustuste ning ähvarduste kaasabil Riigikogu enese kaudu, kuna viimane on muutunud arvuliselt jõuetuks ning kaotanud igasuguse tegeliku vastupanujõu. Teiseks, mis veel olulisem, pole tehtud võimatuks õõnestada neid aluslikke eeldusi, millele on ehitatud mainitud seadused. Siin me mõtleme kõigi täisõiguslike Eesti Vabariigi kodanikkude õigust osa võtta rahvahääletamisest, rahvaalgatamisest, Riigikogu liikmete kui ka riigivanema valimistest. See iga täisõigusliku eesti kodaniku isiklik õigus moodustab kehtiva Ps-e üldmõtte kohaselt ühe neist eesti kodanikkude põhiõigustest, mida mainib kehtiva Ps-e 26. §-i 1. lõik, mis ka eelnõus on jäetud muutmata. Isegi selle mitteäravõetava õiguse faktilise teostamise võimalust võib muuta dekreedid korras puht sõnaliseks sel juhul, kui riigivanem peaks välja kuulutama kogu riigis kaitseseisukorra, kuna need eriseadused, mis määrustavad Ps-e 26. §-i 2. lõigu alusel eesti kodanikkude põhiõiguste erakorralisi kitsendusi, ei seisa väljaspool riigivanema dekreedioiguse rakendusala! See on küll arusaamatu, kuid see on nii. Tarvitseb vaid riigivanemal täiendada kaitseseisukorra seadust vastavas mõttes ja eelmainitud seaduste kohaldamine ongi paralüüsitud kaitseseisukorra kestusajaks. Kui kaua aega viimane kestab, oleneb samuti riigivanemast.

2. Riigikogu on asetatud eelnõus täiesti võimatusse seisukorda, — seisukorda, mis on väga lähedane väikesele seadusnõuandvale komisjonile riigivanema juures, mille peamiseks ülesandeks on pitsati vajutamine neile seaduseelnõudele, mida riigivanem arvab heaks esitada Riigikogule. Tal on võimalus rahulikult elada ja teotseda ainult siis, kui tema enamus on rahujalal riigivanema sammude ja kavatsustega. Igasugune konflikt viimasega vähegi tähtsamas küsimuses ähvardab Riigikogu tema tegevuse täieliku seistamisega kas tema korralise istungjärgu ennetähtaegse lõpetamise või tema ennetähtaegse laiali saatmise ja uute valimiste määramise kujul. Uued valimised

ning uuekoosseisulise Riigikogu kokkukutsumine ei muuda olukorda: kui ta astub oma eelkäija rajale, siis ka tema suhtes on võimalik kohaldada samu rõhumismeetodeid ning samu vahendeid, mida sai tunda tema eelkäija.

Sääraselt suhtuvad eelnõu koostajad rahvaesindusse — sellesse organisse, mille valimise kaudu teostab normaalselt riigivõimu see rahvas, kes on ometi riigivõimu kõrgemaks kandjaks kehtiva Ps-e 27. §-i põhjal, mida ei muuda ka kõnesolev eelnõu. Riigikogu on eelnõu koostajate seisukohalt sõna täies mõttes *quantité négligeable*, suurus, millele ei tarvitse pühendada erilist tähelepanu ega austust: ei peeta millekski rahva tahet, mis avaldub pärast Riigikogu laialisaatmist uutel valimistel, kui see peaks osutuma sama tõrksaks kui eelminegi.

3. Ka Vabariigi Valitsus pole asetatud mitte vähem ebaõigesse seisukorda kui Riigikogu. Vabariigi Valitsus muutub mingiks kantseleiks riigivanema juures, ministrid — riigivanema tavalisteks ametnikeks, kes on jäetud ilma igasugusest reaalsest iseseisvusest, kes on sunnitud igas vähimaski tähtsamas küsimuses vaatama tagasi riigivanemale ning kohustatud igas pisemaski asjas teostama riigivanema tahet, kui nad ei soovi, et neid otsekohe vabastataks ametist riigivanema usalduse kaotamisel.

4. Lõpuks, sama vähe kui riigi seadusandlusvõimu teostaja — Riigikogu — ning riigi valitsusvõimu teostaja — Vabariigi Valitsuse — õigused, sama vähe on leidnud eelnõus kaitset üldse kõigi Eesti Vabariigi kodanikkude põhiõigused, sest neid lähemalt määrustavad eriseadused ei seisa väljaspool riigivanema dekreedioiguse tegevusala, mistõttu on võimalus moondada tundmatuse ni dekreeedi korras eesti kodanikkude põhiõigusi.

5. Kõnelda säärastel tingimustel demokraatliku riigikorra aluste säilitamisest Eesti riiklusele, — rääkida sellest, et kõnesoleva eelnõu ainsaks ülesandeks on riigi seadusandluse ja valitsusvõimu teostajate tegevuspiirkondade kindlakujulisem eraldamine ning valitsusvõimu organitele vajaliku iseseisvuse kindlustamine, millest neid on ilma jätnud kehtiv Ps., — kõnelda kõigest sellest võib ainult siis, kui pole süvenetud eelnõu tõelisse mõttesse.

Kõlab lausa pilkena selle eelnõu poolt loodava riikliku ehitise nimetamine demokraatlikuks. Seda on veel vähe: eelnõu heidab eemale üldse kõik tänapäeva õigusliku riigi põhialused, hävitab kõik reaalsed vahendid, mis tagaksid seadustest ja seaduslikkusest kinnipidamist ning kindlustaksid rahvale tema tsiviil- ning poliitilise vabaduse. Tuleb kindlalt meeles pidada: vabadus, mis pole kindlustatud reaalsete tagatistega, pole vabadus, vaid orjus kaetud kujul. Kus antud eelnõus võib leida neid tagatisi? Neid pole üldse.

Kui eelnõu rahvahääletusel vastu võetakse, siis pole enam tõelist rahvaesindust sõltumatu seadusandluskoja ning rahva tahte väljendaja näol. Pole ka tõelist Vabariigi Valitsust vahenditult vastutava riigi valitsusvõimu teostaja-organi näol, — valitsust, mis oma tegevuses alluks ainult seadustele ning oleks seejuures sõltumatu riigivanema ainuisiklikust tahtest ning tema vabast näengust. Ka tema asemele astub vaid näilikkus ning vari.

Pole siis enam kindlustatud kodanikkonnale tema vabaduse ning põhiõiguste puutumatus: usuvabadus, sõnavabadus, trükivabadus, ühinguisse ja liitudesse koondumise vabadus, elukutse valiku vabadus, vähemusrahvuste vabadus ellu kutsuda autonoomseid asutisi oma rahvuskultuurilistes ja hoolekande huvides, — kõigi nende vabaduste pea kohal ripub siis Damoklese mõõk riigivanema dekreedioiguse näol.

Mitte seadus, vaid ainuvõimsa riigivanema isiklik vaba äranägemine, viha ja arm valitsevad siis riigis.

On see siis vabale rahvale väärne riigikord?

Tsiviil- ja kaubandusõiguse ja -protsessi seadusandluse ülevaade Eestis.

I. Tjutrumov.

I. Iseseisvuse tekkimisega jäid Eestis tsiviilõiguse alal kehtima Eestimaa ja Liivimaa maaõigus, Eestimaa ja Liivimaa linnade õigus, Narva linna õigus ja Liivimaa maavaimulikkude õigusi käsitleva eriõiguse normid. Peale selle jäi jõusse veel Vene seaduste kogu X köite I jagu, mida kohaldati Eesti-Vene rahulepingu järgi Eesti territooriumi külge liidetud endise Pihkva ja Petrogradi kubermangu osades. Sää-

rane kehtivate normide mitmekesisus tekitas paratamatuid raskusi tsiviilõiguse normide rakendamisel. Tsiviilõiguse unifikseerimiseks on Riigikogu poolt vastu võetud Endisest Pihkva ja Petrogradi kubermangust Eesti Vabariigi külge liidetud maa-aladele Balti Eraseaduse asja- ja nõudeõiguse laiendamise seadus (RT 46—1930, art. 291), välja arvatud Narva linna see osa, kus kehtib BES, kusjuures Petrogradi kubermangu osa suhtes rakendatakse Eestimaa maaõigust ja Pihkva kubermangu osa suhtes Liivimaa maaõigust. Tähendatud maa-aladel seniste Vene seaduste järgne asja- ja nõudeõigus kaotab kehtivuse, välja arvatud eeskirjad, mis on kehtivad Eesti Vabariigi kogu maa-alal. Samuti jäid kehtima senised seadused kogukondlikkude omandiõiguste ja hoonestusõiguste kohta. Riigikogu määras ühtlasi, et 1) kõik seniste seaduste alusel seaduslikult omandatud või tekkinud õigused jäävad püsima ka pärast BES kehtimahakkamist, samuti jäävad jõusse kõik nende seaduste alusel tehtud aktid ja tehingud; enne BES kehtimahakkamist seaduslikult omandatud omandiõiguste ja teiste asjaõiguste sisu suhtes kohaldatakse BES-e sellekohaste õiguste kohta käivaid eeskirju: 2) aktide ja tehingute vormi suhtes on kehtiv nende tegemise aja seadus; 3) õigused ja kohused, mis tekkinud lepingu järgi või muul alusel enne BES kehtimahakkamist, reguleeritakse nende tekkimise aja seaduste järgi; 4) aktide ja tehingute suhtes, mis tehakse pärast BES kehtimahakkamist, on isiku teovõime kindlaksmääramisel kehtivad BES eeskirjad; 5) aegumise kohta, mis alanud, kuid pole veel lõppenud enne BES kehtimahakkamist, on kehtivad BES eeskirjad; selle aegumise alguse, katkemise või seistamise suhtes, mis aset leidnud enne BES kehtimahakkamist, on kehtivad seniste seaduste eeskirjad. On aegumise tähtaeg BES järgi lühem kui seniste seaduste järgi, siis hakkab lühem tähtaeg kehtima BES kehtimahakkamisest arvates. Kui aga seejuures seniste seaduste järgi määratud pikema tähtaja kulgemine lõpeb enne lühemat tähtaega BES järgi, siis loetakse aegumine tähendatud pikema tähtaja möödumisega teostunuks. 6) Kinnistu valduse aegumise suhtes, mis alanud, kuid pole lõppenud enne BES kehtimahakkamist, on kehtiv Petseri ja Narvataguste maade kinnistute kinnistamise seadus ühes teiste seniste seaduste eeskirjadega aegumise suhtes; vallas-

tute valduse aegumise suhtes, mis alanud, kuid pole lõppenud enne BES kehtimahakkamist, tulevad kohaldamisele pk. 5 all tähendatud eeskirjad. 7) Avalikkude jõgedé hulka (BES § 1014) arvatakse ka Rosona ja Pljussa jõgi. Tähendatud seadus jõustus 1. juulil 1930, kusjuures kohaldamist leidis ka Notariaalseaduse § 271. Mainimist väärrib siinkohal ka Petseri ja Narvataguste maade kinnisvarade kinnistamise seadus (RT 2 — 1927, art. 6), millega tähendatud maa-aladel pandi kehtima mõningate väiksemate eranditega Eestis üldiselt kehtiv kinnistussüsteem.

Tsiviilõiguse alal tuleb nimetada veel järgmisi novelle:

1) Šveitsi eeskujul arvatakse kodaniku täiseasust tema 20. eluaastast arvates (RT 74/75 — 1922).

2) 12. nov. 1925. a. vastu võetud Perekonnaseisuseaduse (RT 191/192 — 1925) järgi on kõik kodanikud kohustatud oma elukohale vastavas linna- või vallavalitsuses registreerima kõik perekonnaseisumuutused, mis toimuvad peale 1. juulit 1926, kusjuures Tallinnas ja Tartus registreerimise kohustused võidakse panna vastavaile eriametnikele. Registreerimist on lubatud toimetada ka vaimulikel. Lubatud on ka vastavad kiriklikud talitused, kuid nad võivad toimuda alles peale kodanlikku registreerimist.

3) Olulise erinevuse senisest korrast lõi Abieluseaduse ja Abieluasjade kohtupidamise korra maksmapanemise seadus (RT 33/34 — 1923), mille järgi abielu lahutamise ja tühi-seks tunnistamise asjad on ära võetud kiriku võimkonnast ja alluvad kohtuasutistele. Abieluseadusega (RT 138 — 1922) on kindlaks määratud ka abielu lahutamise uued alused. Abieluseadusega pole antud abielu lahutamise üldalust, vaid loendatud lahutuse erialused, mis on: 1) abielurikkumine, kui sellest pole möödunud 6 kuud (§ 21); 2) ühe abikaasa kuritahtlik mahajätmine teise poolt (§ 32); 3) kokkuleppimata tõttu pidev lahuselamine, mis kestnud vähemalt 2 aastat (§ 23); 4) abikaasadest olenematuil põhjusil lahuselamine vähemalt 3 a. kestel (§ 24); mitte vanadusest olenev sugu- või sigitamisevõimetus või sigitamise tahtlik takistamine (§ 25); 6) mitmesugused haigused: a) vähemalt aasta kestnud parandamatu vaimuhaigus, kui haigustumine toimus abielu ajal; b) langetõbi, pidalitõbi, nakkav suguhaigus või mõni muu äärmiselt vastik tõbi (§ 26); 7) abikaasa ebakõlblas elu (§ 27); 8) ühe abikaasa mitmesugused lubamatud käitu-

mised, nagu teise elu võtta kavatsemine, tema tervise rikku- mine, julm kohtlemine, auteotamine jne. (§ 28); 9) kui teine abikaasa on kohtu poolt karistatud teatavate raskemate kuri- tegude eest (§ 29); ja 10) kui mõlemad abikaasad seda ühiselt ja vankumatult soovivad, kusjuures pole nõutavad mingi- sugused eripõhjendused.

4) Perekonnanimede võtmise seadus (RT 11 — 1926).

5) BES § 524 täiendamine 2. märkusega — sõjaoludes teadmata kadunute surnukstunnistamise tähtaja lühendamise seadus (RT 41 — 1928).

6) Välismaalaste mahajäänud varanduste korraldamise seadus (RT 110 — 1927).

7) Välismaalastele kinnisvarade omandamise, valdamise ning kasutamise kitsendamise seadus (RT 48 — 1928).

8) Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seadus (RT 16 — 1926).

9) Talumaade suuruse kohta käivate kitsenduste kao- tamise seadus (RT 30 — 1932).

10) Seadus riigi ostueesõiguse kohta Tallinnas, Toompea esimeses hüpoteegiringkonnas asuvate liikumata varanduste või nende kohta maksva põlisrendi õiguse peale (RT 80 — 1921).

11) Maaseadus (RT 79/80 — 1919).

12) Seadus vee juhtimise kohta läbi võõra maa maa- paranduse otstarbel (RT 118 — 1921).

13) Veeühisuste seadus (RT 195/196 — 1925).

14) Kalapüügi seadus (RT 43 — 1923 ja 33 — 1930).

15) Mäeseadus (RT 30 — 1927).

16) Seisuste kaotamise seadus (RT 129/130 — 1920).

17) Lääne-Euroopa merehüpoteegi seaduste eeskujul on kehtima pandud Laevakinnistuseseadus (RT 77/78 — 1924), mille järgi õigusi laevadele võib asjaõigusena kinnistada nende sissekandmisega avalikkusesse laeva-kinnistusraama- tuisse. Kinnistusraamatusse kantakse kõik Eesti lipu all sõit- vad merelaevad mahutusega 60 m³ või rohkem ning omanik- kude soovil ka väiksemad ja muud laevad. Juriidiliste tehin- gute laeva-kinnistusraamatusse kandmisel kohaldatakse BES §§ 3002 — 3020. Nõuete kindlustamisel kinnistatud lae- vaga, sissenõuete pööramisel kinnistatud laevale, kinnistatud laeva müügist saadud summade jaotamisel ning kinnistatud laeva võõrandamisel või laevahüpoteegi kustutamisel toime-

tataval väljakutsel kohaldatakse vastavaid kinnisvara kohta käivaid TKS eeskirju, eriti §§ 1831—1834, 1845—1888, 1889—1892, 2072—2074, 2081—2086, käesolevas seaduses ette nähtud muudatuste ja täiendustega. Kinnistatud laevu või nende mõttelisi osi võib panditada laeva valduse üleandmiseta. Säärast panditamist nimetatakse laevahüpoteegiks, mille suhtes kehtivad vastavalt üldised pandiõiguse, eriti kinnisvara hüpoteegi eeskirjad (BES §§ 1569—1602) käesolevas seaduses ette nähtud muudatuste ja täiendustega. 1930. a. (RT 100) muudeti mainitud seaduse § 25 ses mõttes, et TKS § 1890 pp. 1—5 asemel pandi kehtima uus eesõigustatud nõuete järjekord.

18) 1923. a. kehtima pandud muudetud kord tööliste haiguskindlustuse puhul (RT 106 — 1923).

II. Vekслиõiguse alal on kehtima pandud uus seadus (RT 17 — 1932), mis jõustus 4. märtsil 1932. a. Uue Veksliseaduse jõustumisega kaotas oma kehtivuse 1902. a. 27. mai Veksliseadus, kuigi olulises osas endise seaduse normid — põhimõtted on uue seaduse poolt omaks võetud ainult väheste muudatustega. Muudetud on näit. laadaveksleid käsitlevad artiklid (art. art. 5, 37, 43, 92); reas artiklis on protsendimäär tõstetud 6-lt 8-le (art. art. 49, p. 1; 52, p. 1, 54, 59, 107; 98, p. 2); 3. art. esitab nõude, et vekslil oleks märgitud isiku nimi ja perekonnanimi või firma; reas artiklis on lubatud märkus „ilma tagasipöördata minule“ (art. 21, 50, 101) või sellele tähendusele vastav märkus. Olulisemalt on uues redaktsioonis muudetud art. art. 46, 69 ja 85.

III. Kaubandusõiguse alal on vastu võetud rida novelle, millest olulisemad:

1) Firmade seadus (RT 36 — 1927). Mainitud seadus määritleb kõigepealt firma juriidilise loomuse: firma on nimi, mille all üksik isik, ühing või selts peab oma äri. Samal vaatekohal on ka varemini asunud kohtupraktis, põhjendades oma seisukohta peamiselt seega, et firma individualiseerib ettevõtet, kuid mitte kaupmeest, kusjuures üks ja sama isik võib olla mitmete erisuguste firmade all teotsevate äride omanik. Firmade nime valimine on olenevaks tehtud kaubandusliku ettevõtte organisatsiooni loomusest, kusjuures nõutakse, et ainuisikulise äripidaja firma peab sisaldama äripidaja perekonnanime ja tal ei tohi olla säärast lisandit, mis laseks oletada, et firma on ühingu oma. Täisühingu firmas peab olema vähemalt ühe ühinguliikme pere-

konnanimi ja osa liikmete nimede puudumisel lisandus, mis näitab, et firma on ühingu oma; usaldusühingu firmas peab olema vähemalt ühe piiramata vastutusega liikme perekonnanimi ja lisandus, mis näitab, et firma on ühingu oma. Aktsiaseltsi, osaühingu või muu seaduslikus korras registreeritud seltsi või ühingu firma peab sisaldama nime, mille all seltsi või ühingu põhikiri registreeritud, ühes vastava nimetusega „aktsiaselts“ jne. Äriregistrisse kantud äri pärimise teel omandaja võib edasi tarvitada äri endist firmat. Lepingu alusel üle läinud äri puhul võib uus omanik registreeritud firmat edasi kasustada endise omaniku või tema pärijate kirjalikul nõusolekul.

2) Äride registreerimise seadus (RT 36 — 1927). Selle seaduse järgi kuuluvad seaduses üksikasjaliselt kindlaks määratud korras registreerimisele kõik kaubanduslikud ja töonduslikud ettevõtted, välja arvatud riigi ja omavalitsuse ettevõtted ja kooperatiivühingud. Registreerimine on kohuslik; registrit peab Kaubandus-tööstuskoda. Registrit pidavale asutisele tuleb teatada ka kõigist muudatusist andmeis, mis äri kohta käivas teadaandes tähendatud, samuti ka ettevõtte lõpetamisest ja likvideerimisele asumisest.

3) Tsekiseadus (RT 54 — 1927). Selle seaduseni kohaldati tseki suhtes peamiselt tavaõiguse norme, sest vastavad seadusandlikul teel antud normid puudusid. Tsekiseadusega, mis koostatud peamiselt Inglismaa vastava seaduse eeskujul, on senine tunduv tühik meie seadusandluses täidetud. Uue seaduse oluliseks iseärasuseks on asjaolu, et tsekile on laiendatud veksliseaduse reeglid, välja arvatud seaduses eneses tähendatud erandid. Tseki suhtes on kohaldatavad seepärast vekslite protestimise reeglid, regressiõigus jt.; ühes seega on seadusega antud erinormid tseki vormi, esitamise tähtaegade (Eestis välja antud tsekkidel 14 päeva, mõnes Euroopa riigis välja antud tsekil üks kuu ja väljaspool Euroopa riike välja antud tsekil kaks kuud), regressiõiguse kasustamise erisuste ja tseki alusel tekkivate juriidiliste suhete suhtes. Tähendatud seaduse iseärasuseks on ka see, et maksjatena võib tsekil tähendada ainult krediitasutisi, kellel õigus võtta hoiusummasid jooksvale arvele. Senises korras sääraseid kitsendusi ei tuntud. Kuigi uue seaduse järgi tsekile laienevad Veksliseaduse normid, ei muuda see uuendus siiski tseki juriidilist loomust; tsekk jääb endiselt maksuabinõuks ja tema välja-

andmine (erinedes vekslil väljaandmisest) ei too endaga kaasa kohustuse uuendamist.

4) Aktsiaseltside ja osaühingute kohta käivate seaduste täiendamise seadus (RT 54 — 1927) paneb kehtima rea olulisi norme, mis reguleerivad aktsiaseltside tegevust. On võimalik peakoosoleku kokkukutsumine kohtu- ja siseministri loal, kui juhatus või nõukogu keelduvad peakoosoleku kokkukutsumisest ühe kuu jooksul, mida nõuavad aktsionärid või osanikud, kelle omanduses on osatähti või aktsiaid vähemalt $\frac{1}{20}$ põhikapitalist; ühingu põhikirjas võidakse seda õigust anda ka põhikapitali vähem kui $\frac{1}{20}$ osa omanikele. On kindlaks määratud erakorralise revisjoni kord, mida võib määrata $\frac{1}{10}$ põhikapitali omanikkude palvel juhatuse asukoha järgne rahukogu, kes määrab ühtlasi erilised revideerijad isikud. Kohus võib revideerimise palvet rahuldada aga ainult siis, kui revisjoni nõudjad tõestavad, et ühingu või seltsi ees vastutavad isikud on toiminud ebaausalt või oluliselt rikkunud seadust või põhikirja. Aktsiaseltside või osaühingute asutajad vastutavad solidaarselt kolme aasta jooksul kahjude eest, mida nad tekitanud seltsile või ühingule valeandmete esitamise, kusjuures sama vastutust kannavad ka esimese juhatuse ja nõukogu liikmed, kui nad teadlikud olles valeandmetest ei teatanud neist peakoosolekule ja kui nende andmete läbi tekkinud kahjusid pole võimalik sisse nõuda asutajailt. Juhatuse liikmed vastutavad solidaarselt kolme aasta kestel seltsi või ühingu kreditoride ees, kui nad oma kohuste täitmisel ei toiminud korralikule äripidajale omase hoolsusega ja kui seeläbi tekkinud kahjusid pole võimalik likvideerida ühingu või seltsi varandusest. Samal määral vastutavad ka nõukogu liikmed, kui nad teadlikud olid juhatuse liikmete tegevuses või oma kohuste hooletu täitmise tõttu ei teinud avalikuks juhatuse liikmete poolt seltsile või ühingule tekitatud kahju.

5) Laevade kokkupõrgete seadus (RT 48 — 1930), mis tundub erineb senikehtivast. Silmas on peetud kahjud laevade kokkupõrgetest mitte üksnes merel, vaid ka sisevetel. Kui kokkupõrge tekib juhuse või vääramatu jõu (*vis major*) tõttu, kannab iga kahjusaaaja oma kahju vastavalt põhimõttele *casum sentit dominus*. Tekib kokkupõrge ühe laeva süüst, siis kannab kokkupõrkest tekkinud kahjud süüdi olev laev. Kokkupõrganud laevade ühisest süüst tekkinud

kahjud kannavad laevad proportsionaalselt oma süü raskusele. Kui pole võimalik kindlaks teha süü proportsiooni või kui süü näib olevat võrdne, kannavad süüdiolavad laevad vastutust võrdseis osades. Samas vahekorras tasuvad süüdiolavad laevad ka kahjud, mis tekkinud laevadele, nende laadungeile, laevaperele, reisijate või teiste isikute asjadele, mis asetsevad neil laevadel, ilma solidaarse vastutuseta kolmandate isikute ees. Kahjude eest, mis kokkupõrke tagajärjel on tekkinud laevadel viibivate isikute surma või kehvastuse näol, vastutavad süüdiolavad laevad solidaarselt. Kui laeva juhtis sundloots, siis laevaomanik vastutab lootsi süüst tekkinud kokkupõrke eest ainult sel korral, kui laevaperesse kuuluvad isikud ei täitnud kõiki oma kohuseid. Käesoleva seaduse eeskirju kohaldatakse vastavalt ka neil juhtudel, kui mõni laev manööverdamise või tarvilikumannõövri ärajätmise või mõne sellekohase määruse mittemäitmisega kahju tekitab teisele laevale või sellel asuvaile isikuile või asjadele, kuigi ei olnud laevade kokkupõrget (§ 8). See seadus ei muuda aga eeskirju, mis kehtivad laevaomaniku piiratud vastutuse ja lepinguist järgneva vastutuse suhtes, samuti ka eeskirju, mis käsitlevad laevaperesse kuuluvate isikute vastutust. Kahjutasunõude õigus aegub kahe aasta jooksul, arvates kokkupõrke või § 8 ette nähtud sündmuste päevast.

6) Meremeeste seadus (RT 28 — 1928).

IV. Tsiviilprotsessi alal tuleks mainida järgmisi novelle:

1) Kohtuallumuse suhtes on tehtud muudatusi. a) Abieluasjade kohtupidamise korruga (RT 33/34 — 1923) on abielu lahutamise ja kehtivusetuks tunnistamise asjad võetud vaimulikkude kohtute kompetentsist ja antud harilikkude kohtute otsustada esimese instantsina rahukogus. Vastavalt sellele on tühistatud TKS § 1338 ja muudetud §§ 1356¹ — 1356⁹ (uues redaktsioonis §§ 1356¹ — 1356¹²). Tehtud muudatustest väärrib tähelepanu kohtuallumuses tehtud parandus, mille järgi abielu lahutamise asjad alluvad rahukogule hageja elukoha järgi, kui kostja elab välismaal või tema elukoht teadmata või kui ta on vahi all. b) Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise seadus parandi asjus (RT 43 — 1932) pani kehtima korra, mille järgi kuulutus parandi avamise üle tehakse selle rahukohtuniku poolt, kus parandijätjal oli viimane elukoht enne surma. Kui parandi väärtus ei ületa

50 000 senti, pole RT-s kuulutamine sunduslik (§ 2011). c) Sama seadusega on muudetud TKS § 1956, mille järgi BES §§ 2446—2452 tähendatud korraldused kirjalikkude testamentide avamise ning kirjalikkude kui ka suuliste testamentide ja teiste viimsete tahteavalduste (surma juhuks tehtud kingituste, pärijaks nimetamise lepingute ja koditsiilide) väljakuulutamise kohta tehakse selle rahukohtuniku poolt, kus pärandijätjal oli viimane elukoht enne surma. d) Pärandi jagamise korras on sama seadusega (RT 43 — 1923) muudetud TKS § 2024, mis muudatuse järgi, kui pärijad pärandi jagamises kodusel teel kokku ei lepi, nad võivad pärandi jagamist nõuda vastavas rahukohtus või rahukogus §§ 2026—2028 ette nähtud korras, kusjuures kohtu allumus määratakse kindlaks alustel, mis kehtivad nõude asjus (TKS § 2024¹). Pärandi jagamise asjus, mis alluvad rahukogule, võivad pärijad omavahelisel kokkuleppel pöörduda enne asja alustamist rahukogus vastava kohtuniku poole palvega pärandi jagamise kava koostada ja see esitada pärijatele vastuvõtmiseks. On pärijad rahukohtuniku poolt koostatud jagamiskavaga nõus, siis otsustab rahukohtunik kava kinnitada, sellest pärijaile allkirja vastu teatades. Pole aga pärijad koostatud kavaga nõus, siis lõpetab rahukohtunik asjamenetluse ja pärijail jääb õigus nõuda pärandi jagamist vastavas rahukogus harilikus korras. e) Rahukohtunikkude kohtuallumuse muutmise seadusega (RT 171/172 — 1925) täiendati TKS § 1806 p. 7-ga: ülalpidamise (alimentide) hagid vaatamata hagihinnale.

2) Kostja kohtusse kutsumise ja tagaseljaotsuste täitmise korra muutmise seaduse järgi (RT 83/84 — 1924) kutsutakse kostja, kelle elukoht nõudjale teadmata, kohtusse kuulutuse teel ajalehtedes. Samas korras kutsutakse kostja, kelle elukoht riigis, kuhu kutse saatmine vastava konventsiooni puudumisel või muil põhjusil võimatu. Vastav kutse avaldatakse RT-s ja ühes suuremas iga päev ilmuvas eraajalehes kohtu- ja siseministri määramisel.

3) Sama seaduse järgi on kostjal tagaseljaotsuse puhul õigus kahe nädala jooksul, tagaseljaotsuse kättesaamisest arvates, paluda rahukohtunikku nõudjat välja kutsuda ja asja uuesti läbi vaadata. Kui tagaseljaotsus on kuulutatud ajalehtedes, siis võib kostja ülalmainitud palvega kohtusse pöörduda kahe nädala jooksul, arvates kuulutamise päevast RT-s. Apellatsioonkaebuse esitamise tähtaeg kohtu esime-

sele tagaseljaotsusele arvatakse nõudjale kui ka kostjale kas sellest päevast, mil kostja kätte sai tagaseljaotsuse ära kirja, või päevast, mil kostjale kätte anti otsuse täitmise kutse, selle järgi, kumb neist varemini toimus; kui tagaseljaotsuslatsioon on kuulutatud ajalehtedes, siis arvatakse apellatsioonkaebuse tähtaeg resolutsiooni kuulutamise päevast RT-s.

4) Tsiiviilasjus üksikkohtuniku toimetuste laiendamise seadusega (RT 29 — 1931) on kohtutel lubatud asjatoimetuse kiirustamise huvides panna oma liikmele peale seaduses ette nähtud juhtude kõigi asja kohta tarvilikkude tõendite ülevõtmine ja pooltelt kirjalikkude seletuste nõudmine. Kohtuliige võib vastavaid eeskirju silmas pidades panna eeltähen- datud üksikute ülesannete teostamise kohaliku rahukoh- tuniku peale.

5) Kohtumaksude ja -kulude seaduse (RT 81/82 — 1924) järgi võetakse hagipalveilt kohtulõivu vastavalt hagihinnale, kusjuures, kui hagihind ei ületa 1000 krooni, 3% hagihinnast, hagihinnalt kuni 10 000 krooni võetakse lõivu esimeselt 1000 kroonilt 30 krooni ja ülejäänud osalt 2 $\frac{1}{2}$ %; on hagi- hind üle 10 000 krooni, siis võetakse lõivu esimeselt 10 000 kroonilt 255 krooni ja ülejäävalt summalt 2%. Kohtumaksu- dest on vabastatud hagid, mille hind ei ulatu üle 10 krooni ja tsiiviilhagid, mis on tekkinud kriminaalsüüteost, kuni nende arutamine toimub koos kriminaalasja menetlusega. Kohtu- lõivu võetakse aga ka hoiu asjades ja nimelt, kui kohtu- menetlusel oleva varanduse või õiguse väärtust võidakse hin- nata rahas, siis $\frac{1}{2}$ % selle hinnast, kuid mitte vähem kui üks kroon ja mitte rohkem kui 100 krooni; kui mainitud varanduse või õiguse väärtust rahas hinnata ei saa, siis 1—100 krooni kohtu määramisel. Kohtulõiv määratakse kind- laks kohtuotsuses ja nõutakse sisse asjaalgatajalt või huvi- tatud isikult või kohtumenetlusel olevast varandusest.

6) Abieluasjade kohtupidamise korraga (RT 33/34 — 1923) muudeti TKS § 814¹ p. 2 järgmiselt: „abielu kehtivusetuks tunnustamise ja lahutamise asjus“.

7) Võlglastelt sissenõutud summade jaotamise korra muutmise seadusega (RT 32 — 1929) on oluliselt muudetud TKS §§ 1214, 1214¹ ja 1215-a. Kui sissenõutud summast ei piisa kõigi sissenõudmiseks esitatud taotluste täielikuks rahul- damiseks, siis jaotab selle summa vastav kohus või kohtu- täitur kreditoride vahel (§§ 1214¹—1214²). Kui kohtutäituri

poolt teostatud jaotuskava suhtes ei ole tõstetud vaidlusi, või kui asjaosaliste poolt on esitatud kõkkulepe, saadab kohtutäitur menetluse vastavale rahukohtunikule või rahukogule sissenõutud summa väljamaksmiseks § 1215-a eeskirjade ja esitatud kava või kokkuleppe kohaselt. Oli aga kava vastu antud vaidlusi, siis esitab kohtutäitur asjamenetluse samuti vastavale kohtule, kes kinnitab kava ja lahendab vaidlused harilikus korras. Esitatud summast tasutakse vastava rahukogu, rahukogu alalise liikme või rahukohtuniku määrusel viivitamata sissenõudmise kulud. Ülejäänud summast rahuldatakse taotlused järgmises järjekorras: a) taotlused, mille kindlustamiseks panditavad müüdü vallasvara (BES § 1469 jj.); b) tööliste ja teenijate palgataotlused, kelle palgasumma kuus ei ületa 60 krooni, kuid mitte rohkem kui 180 krooni igal üksikul isikul. Ülejääk jaotatakse teiste kreditoride vahel proportsionaalselt neil saadaolevate summadega.

8) Varanduste aresti alla panemise ja võla katteks müümise korraldamiseks on 1931. ja 1932. a. kehtima pandud mitmed seadused, nagu: Põllupidajate võlgade korraldamise seadus (RT 31 — 1932), Kinnisvarade enampakkumise asjus Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise seadus (RT 29 — 1932), Vallasvara aresti alla panemise ja müügi asjus Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise ja täiendamise seadus (RT 105—1931), Vallasvara aresti alla panemise ja müügi asjus Tsiviilkohtupidamise seaduse täiendamise seadus (RT 12 1932), Vallasvara aresti alla panemise ja müügi asjus Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise ja täiendamise seadus (RT 88 — 1932).

TKS § 973, mille järgi teatavad vallasvarad ei kuulu keelustusele, muudetakse ja pp. 8 ja 10 tähendatud vallasvara kuulub nõudja palvel keelustusele elatusrahade (alimentide), haigekassamaksude ja mitte rohkem kui ühe aasta teenistus- või töötasu sissenõudmisel. Samuti kuulub see vallasvara keelustusele maksuseaduste põhjal määratud riigi- ja omavalitsusemaksude võlgade ja neilt määratud viivitus- ja lisarahade ning trahvide sissenõudmisel. Juhul, kui tähendatud vallasvara keelustus ja müümine võiks hävitada võlgniku majapidamise või viia selle äärmisse raskusse, maksu sissenõudmist korraldab linna-, maa-, alevi- või vallavalitsus võib lükata edasi sissenõudmisele kuuluvate maksu-

võlgade, viivitus- ja lisarahade ning trahvide sissenõudmise (RT 88 — 1932). Tunduvalt on muudetud vallasvara müügi ja kreditoride rahuldamise kord. Kui esmakordne enampakkumine ei õnnestu, algab teiskordne pakkumine poolest hinnatud hinnast; kui ei toimunud ka vara teiskordne enampakkumine, on sissenõudjal õigus ühe kuu jooksul, arvates enampakkumise päevast, teatada kohtutäiturile müümata jäänud vara enesele jätmisel poole hinnatud hinnaga (RT 105 — 1931).

9) Kohtumaksude ja -kulude seaduse muutmise seadusega (RT 91 — 1932) on tõstetud kohtumakse tsiviilasjadelt. Rahu-kogu kui teise astme kohtu otsuse tühistamise palvele lisandatakse kõik dokumendid, millel palve põhineb, ja kautsjon kohtulõivu suuruses taoteldavalt või vaieldavalt summalt, kuid mitte alla 10 krooni. Kautsjoni puudumisel toimetatakse TKS § 164³ järgi. Kaebuse tagajärjeta jätmise korral kautsjon läheb riigi kasuks, kaebuse rahuldamise korral antakse kautsjon kaebajale tagasi. Kautsjoni maksmisest on vabastatud riigi- ja omavalitsusasutised, vaesusõigusega isikud ja maksujõuetuks tunnistatud võlgnikud. Kohtupalati otsuste tühistamise palved esitatakse Riigikohtule, kusjuures tulevad kohaldamisele apellatsioonkaebuste esitamise kohta ette nähtud eeskirjad. Otsuste tühistamise palvele tuleb lisandada kautsjon 1% suuruses taoteldavalt või vaieldavalt summalt, kuid mitte alla 25 krooni ja mitte üle 500 krooni.

10) Kehtivuse on kaotanud TKS §§ 161¹⁰ p. 2 ja 940 (RT 11 — 1926).

11) Maaseadusega võõrandatud maid koormavate hüpotekaarvõlgade korraldamise seadus (RT 46 — 1928).

12) Maaseadusega võõrandatud maadele kinnistatud hüpoteekide kustutamise seadus (RT 94 — 1931).

V. Konkursprotsessi alal väärivad mainimist:

1) Kaubanduslike ja tööstuslike ettevõtete üle administratsioonide ajutise sisseseadmise seadus (RT 26 — 1930), mis oli kehtiv kuni 31. XII 1931.

2) Maksujõuetuks tunnustatud võlgnikkude vahi all pidamise kohta käiva Vene ajut. valitsuse 1917. a. 15. mai määruse muutmise seadus (RT 83/84 — 1924).

Arvustavaid märkusi D. Grimmi artiklile¹.

F. Karlson.

Prof. D. Grimm on teinud palju tänuväärt tööd, käsitelles Õigusteadlaste Seltsis ja mujal isiklikult kõnes ja ajakirjanduses kui ka selle ajakirja veergudel igakülgselt E. V. Põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu, mis s. a. oktoobris rahvahääletusele tuleb. Pean mõnna, et esitatud kava on mõneski suhtes puudulik võimude lahususe ja tasakaalustamise seisukohalt vaadatuna, nagu see ilmneb põlistes demokraatlikkudes maades, eriti mainiksin suurt eeskju Ameerika Ühendriikide konstitutsioonis. Puudus ilmneb eriti riigivanema õiguses Riigikogu laiali saata, tema istungjärke katkestada, tarvitada vetot j. m., mis võib luua takistavat hõrdumispinda mõlema riigivõimu organi, valitsuse ja Riigikogu, vahel, mis ei tule kasuks nende soovitavale harmoonilisele koostööle. Mõlemad, niihästi riigivanem kui ka Riigikogu, on ju valitud selleks rahva poolt, et nad täidaksid riigi elus kaht erinevat ülitähtsat funktsiooni ega segaks teineteist selle ülesande täitmisel, mille eest neil kummalgi tuleb vastust anda rahvale. Kui nüüd ühelt poolt riigivanemal mainitud eelnõu järgi on suuremad õigused kui näit. Ühendriikide presidendil, siis teiselt poolt on tema õigused ka väiksemad. Nii peab riigivanema poolt ametisse kutsutud ministril olema ka Riigikogu usaldus, mis nõuet Ühendriikide konstitutsioon oma presidendile ja ta valitsusele ei esita. On selge, et ka see kahekordne usaldusnõue võib saada komistuskiviks võimude lahususe põhimõttele ja takistada riigivõimude koostööd, mis ka ei tule asjale kasuks. Kuid kõigele sellele vaatamata tähendab käesolev eelnõu suurt sammu edasi meie konstitutsiooni arengus demokraatliku riigi põhiseaduse suunas, sest ta kõrvaldab praeguse suurema pahe, Riigikogu ainuvalitsuse ja vastutamatus, mille kõrval tema poolt ametisse kutsutud ja tema armust elav valitsus on vaid tähtsusetu komisjon valitsemise alal, mis takistab loovat riigijuhtimise tööd, kindlaid, aastaid arvestavaid kavu riigielu korraldamises. Riigivanema instituut eelnõu järgi kõrvaldab selle väga tähtsa puuduse, sest et ta tasakaalustajana ja rahva erilise

¹ Andes kõnesoleva eelnõu puhul sõna pro ja contra lõpetame käesoleva artikli avaldamisega selles küsimuses sõnaandmise vaidluse korras.

Toimet us.

usaldusmehena võimaldab konflikti puhul Riigikogu ja valitsuse vahel pöörduda riigi õige isanda, tema suveräänse rahva poole uute riigikoguvalimiste väljakuulutamise, mis kahtlemata ohjendab intriige ja soodustab tõsist riiklikku tööd.

Referent kardab, et eelnõu annab liiga suure võimu riigivanemale, muudab Riigikogu ja valitsuse tähtsusetuiks malendeiks riigivanema malelaual, kes, ise olles tegelikult vastutamatu, võib teha rahva ja riigiga kõik, mida ta tahab, mis tähendaks aga paratamatult Eesti kui demokraatliku riigi lõppu. See on pessimism, mis ei ole kuidagi eelnõuga ega asjaoludega põhjendatud. Pöördun referendi oluliste juriidiliste argumentide juurde, kuna väldin kõike ebaolulist.

1) Referent leiab, et eelnõu järgi on riigi eelarve antud tegelikult täiesti riigivanema võimkonda, kes võib oma dekreediga kasustades teha, mida iganes tahab, kodanikele makse määrata nii palju kui ta soovib, riigi finantside alal eksperimente teha, nagu talle meeldib, jne. See on eksitus. Niisugust õigust talle eelnõu ei anna. Kehtiva Ps. § 52 järgi, mis on eelnõus jäänud muutmata, määrab Riigikogu sissetulekute ja väljaminekute eelarve. See on Riigikogu ainuõigus. Et eelarvet pole võimalik dekreediga muuta, see on selge ka eelnõu § 60 p. 3 ja 11 järgi, mis teeb kindla vahe eelarve ja seaduse vahel. Eelarve ei ole seadus eelnõu järgi, nagu ta pole ka seda kehtivas Ps-s. Selle § 60 p. 1 ja 7 vastavad täpsalt süsteemis kui ka sõnastuses eelnõu sama paragraafi p. 3 ja 11. Seda on eelnõu koostajad ise ka korduvalt kinnitanud ja sama mõtet on ka teised meie kompetentsemad juristid ja eriteadlased seletanud, nagu riigikohtunik Paldre ja administratiivõiguse professor Kliimann.

2) Referent eksib samuti, kui ta arvab, et riigivanem oma dekreetidel ei vaja kontrasignatsiooni, allkirja peaministri või asjaomase ministri poolt. Siin on referenti nähtavasti eksitusse viinud kas tema puudulik riigikeele oskamine või mõni muu asjaolu. Oma artiklis, mille ta avaldas venekeelses ajalehes „Tallinski Russki Golos“, on ta tõlkinud või on talle tõlgitud niihästi eelnõus § 60 p. 10 tähendatud sõna „määrusi“ kui ka sama eelnõu § 61 mainitud sõna „otsused“ sama sõnaga: postanovlenija, mis muidugi ei ole õige. § 60 eelnõus loendab igasuguseid riigivanema võimkonda kuuluvaid õigusi nagu: otsustab armuandmise palveid

(p. 9), annab seadustega kokkukõlas määrusi (p. 10), esitab seaduse-eelnõusid Riigikogule (p. 11), kuulutab välja seaduse-eelnõud dekreetidena (p. 12) jne. § 61 kõneleb riigivanema otsustest, mis peavad kandma peale samas paragraafis loendatud erandite ka vastavate ministrite allkirja, et olla kehtivad. „Otsuse“ mõistesse kuuluvad kõik need üksikjuhud, mis loendatud eelmises paragraafis. On ju riigivanema otsust vaja, et lahendada armuandmise palvet, samuti on otsust vaja, et anda seadusega kokkukõlas määrusi, esitada seaduse-eelnõusid või dekreete. Peaväiteks oma mõtte kasuks, et dekreedid ei vaja kontrasignatsiooni ja et § 61 tähendatud otsuste all saab mõista vaid eelmise paragraafi p. 10 määrusi, mis peavad olema kokkukõlas seadustega, toob referent argumendi, nimelt et § 61 järgi minister on kohustatud keelduma kaasallakirjutamast, kui „riigivanema otsus on põhiseaduse või seaduse vastane“. Sellest järeldab referent, et see nõue käib ainult § 60 p. 10 kohta: „annab seadustega kokkukõlas määrusi“, kuna aga dekreedid on uued seaduse-eelnõud, varustatud seaduse jõuga. Ka siin eksib referent: § 61 esimese osa järgi minister võib keelduda kaasallakirjutamast riigivanema otsusele, kui ta peab seda asja huvides otstarbekohaseks, kuna ta aga sama paragraafi viimase lõike järgi on kohustatud keelduma kaasallakirjutamast, kui otsus on põhiseaduse või seaduse vastane. Viimase alla käib juhtum, mis tähendatud § 60 p. 10. See on ka nii arusaadav. Kui juba tarvis on kaasallkirja määrusele, mis on antud seaduse alusel, siis on ammu vaja seda dekreedile, millel on uue seaduse jõud ja mõju.

3) Referent eksib ka selles, kui ta arvab, et eelnõu ei sisalda mingit efektiivset tagatist, mis taltsutaks piiramatut riigivanema võimu, kui ta soovib seda kurjasti tarvitada. Nagu juba tähendatud, on valitsusel õigus § 61 järgi keelduda kaasallakirjutamisest riigivanema otsustele, millega need ei saa omandada kehtivust. § 62 järgi on samal valitsusel remonstratsiooni õigus. Ei pea paika referendi väide, et sääraseid remonstreerivaid ministreid võib riigivanem ilma pikema jututa oma isiklikes huvides ametist vabastada ja asendada uutega, kes ei vaidle temale vastu. See asi ei ole nii lihtne. § 63 järgi peab Vabariigi Valitsusel olema ka Riigikogu usaldus. Kui aga uutel ministritel seda usaldust ei ole, siis ei ole ka nende kaasallakirjutamisest otsusele mingit kasu,

sest sel puudub juriidiline kvalifikatsioon. Referent väidab, et riigivanemal on õigus ka niisugust tõrkuvat Riigikogu oma näengu järgi kas hoopis koju saata (§ 39 eeln.) või tema istungjärku lõpetada (§ 41). Kuid riigivanem võib seda teha vaid „riiklikel kaalutlusil“, nagu neis paragraafides on öeldud. Neid sõnu peab referent tühisteks ilustisteks, mis on ilma mingi reaalse väärtuseta. See vaade on täiesti põhjendamatu. Iga sõna põhiseaduses on tähtis, kuid neile peab konkreetse sisu ja kuju andma ja see on ka täiesti võimalik. Kui on võimalik kindlaks teha, et riigivanemat tema otsustes mitte ei juhi „riiklikud kaalutlused“, vaid isiklik huvi ja omavoli, siis on ta ju raske eksimisega põhiseaduse vastu toime tulnud ja peab selle eest vastutust kandma. § 67 eelnõu järgi võib Riigikogu riigivanemat ja ministreid võtta kohtulikule vastutusele. Sama seadusega määratakse ka vastutusele võtmise ja asjaarutamise kord. Mõistab kohut erapooletu Riigikohus. Öeldakse, et see ei ole nii kerge teha. Kas peab siis ainult seda tegema, mis kerge on? Öeldakse, et riigivanem võib oma dekreediga muuta ka enese vastutusele võtmise korra. Kuid kui ta seda peakski tegema, mis oleks äärmiselt ebasünnis ja vähe tõenäone, siis eksiks ta ka siin põhiseaduse vastu, mille järgi ta võib dekreete välja kuulutada „edasilükkamatu riikliku vajaduse korral“ (§ 60 p. 12). On ju võimatu oletada niisugust edasilükkamatut riiklikku vajadust, mis sunniks riigivanemat dekreediga tema vastutusele võtmise korda muutma? Niisugune „riiklik vajadus“ oleks jälle vaid põhiseaduse rikkumine ja käiks karistuse alla. Peale selle on Riigikogul varuks veel väga tähtis õigus: ta võib Ps. § 87 põhjal alгатada igal ajal vastavat seadust ja viia selle Ps. § 87 alusel rahvahääletusele, kes ka siis oma otsuse teeb niisuguse riigivanema ja ta tegevuse kohta. Selle seaduse kohta puudub aga riigivanemal vetoõigus.

Referent satub enesega vastuollu, kui ta ühest küljest ei anna tähtsust sõnadele ja mõtetele, mis leiduvad põhiseaduses, kuid teiselt poolt suure tähtsuse annab neile, mida seal ei ole. Prof. Kistjakovski arvates on see mentaliteet omane Vene inimese hingelaadile üldse, et paberil ja sõnas tules pidi kõik korras olema, mis puutus seaduse tehnilisse väljatöötusse, kuna aga seaduse nõudmisest möödahiilimine oli vene hingele samuti väga omane. Ka meie põeme veel ikka seda vene pärandit.

Hoopis teissugune on näit. Inglise mentaliteet. Tema põhiseadus pole kirjutatud ega süstematiseeritud konstitutsiooniliseks aktiks, kuid ta on inglase veres ja hinges. Ka Inglise kuningal on paberil absoluutne vetoõigus, kuid ta ei kasuta seda enam ammu juba ja kui ta seda katsuks teha, lõpeks see talle väga kurvalt. Põhiseaduse probleemi raskuspunkt ei seisa mitte selle akti laitmatuse juriidilises ja tehnilises struktuuris, vaid riigi kodanikkonnas, kelle jaoks ja kelle poolt ta kirjutatakse. Kui kodanikud või riigivõimu organid seadust ei austa, seda rikuvad, ja kui puudub tahe või jõud, mis sunniks seadust täitma, siis on terve põhiseadus — nii täielik kui ta paberil sisult ja vormilt ka oleks — vaid tühine sõnademäng. Kui valitsusel või Riigikogul ei ole autoriteeti ja jõudu end maksma panna, selga sirgu ajada, õiguse ja tõe eest võidelda riigivanema vastu, siis ei täida nad riigikodaniku kohuseid ja neile usaldatud ülesannet. Ja kui ka rahvas ei jõua seda teha või lööb käega kõige peale, siis on meie riiklik iseolemine vaid üks arusaamatus, saatuse pilge. Ei oska meie oma riigi võimu, demokraatlikku korda hinnata ega kaitseda, siis ei ole meie ka ta väärilised.

Ius vigilantibus scriptum est. Civis Estoniae, tua res agitur.

Veregruppide kasustamisest meie kohtupraktises.

G. Rooks.

Veregruppid on leidnud kasustamist kohtu alal nii tsiviil- kui kriminaalprotsessis. Tsiviilasjus peamiselt alimentide protsessides, vaieldava isasuse puhul, kriminaalprotsessis aga mitmesugustel kuritegudel kahtlaste verelaikude päritolu seiramise otstarbel.

Veregruppide küsimus on nüüd ka juba meie juurde ulatunud ning sagenenud on asjast huvitatute järelepärimised. Küsitakse, kas saab vereprooviga kindlaks määrata lapse isa, kas on see võimalik igal juhul, või millist vastust saab üldse veregruppide prooviga anda.

Näeme, et ei olda alati veel küllalt teadlikud tulemustes, mida veregruppide proov suudab anda.

Ka meie kohtutes on veregrupid, eriti paternifeedi küsimustes, viimastel aegadel kasustamist leidnud. Nende juhtude arv võiks esialgu üldse ulatuda umbes kahekümne viieni. Isiklikult on minul veregruppidega paternifeedi asjus meil tegemist tulnud teha 16 korral, neist suurem osa II ja I astme kohtutes Tartu-Võru ja Rakvere-Paide Rahukogu piirkonnas. Viimaste juhtude hulgas on esinenud mitmesuguseid grupi-kombinatsioone; ühtlasi ka kaks juhtu meil, kus võimalik on olnud veregruppide abil isaks olemist eitada. Esinenud juhtude käsitlemine näitab, milliseid tulemusi annavad meile veregrupid tegelikult, mille tõttu peatumegi nende juures lähemalt, enne aga lubame mõningaid märkusi küsimuse teoreetilisel küljel.

Teatavasti alluvad neli veregruppi (-tüüpi) (O, A, B ja AB) kindlatele pärilikkusreeglitele. Minemata siin pärilikkusteooriate peensustesse, tähendan ainult, et eriliselt on tähelepanu leidnud veregruppide pärilikkuse alal v. Dungen'i ja Hirszfeldi ning hiljem Bernsteini teooriad. Suuremas osas viivad mõlemad teooriad ühesugustele praktilistele tulemustele (vt. tab. 1, 2), erinevus on vaid selles, et Bernsteini teooria järgi AB gr. vanematel ei saa olla lapsi O grupist ning samuti vanemate $O \times AB$ kombinatsioonil mitte lapsi AB. Hirszfeldi teooria põhjal oleks see võimalik. Bernsteini teooria on leidnud täielikku kinnitust ja võib kohtulikult kasustatud saada. Et AB gr. esineb harva, siis ei tule aga Bernsteini teooria erinev osa mitte sageli kasustamisele, vaid peamiselt see osa, mis Hirszfeldi omaga sarnane.

Nagu öeldud, on veregruppide pärilikkus leidnud täielikku kinnitust ning seetõttu on veregruppide ekspertiis siin saanud sama kindlaks nagu vere liigi määramine pretsipitatsiooni teel.

Arvestades pärilikkust võime, teades vanemate veregrupe, ette öelda, millised grupid (tüübid) võivad esineda nende lastel. Samuti võime, teades laste grupe, öelda, millised grupid võivad esineda nende vanemal. Või aga teades lapse ja ema gruppi, võib öelda, millist gruppi võib oodata isal, ning teatavail juhtudel, milline grupp temal mitte esineda ei saa. Alljärgnev tabel näitab, milline ei saa olla veretüüp isal teatud veregruppide kombinatsiooni puhul lapsel ja emal nii Hirszfeldi kui Bernsteini järgi:

Tab. 1.
Isal ei saa olla veretüüp.

Veretüüp lapsel	Teooria	Veretüüp emal			
		O	A	B	AB
O	Hirszfeld Bernstein	võivad kõik AB	võivad kõik AB	võivad kõik AB	võivad kõik võimatu
A	Hirszfeld Bernstein	O, B	võivad kõik	O, B	võivad kõik
B	Hirszfeld Bernstein	O, A	O, A	võivad kõik	võivad kõik
AB	Hirszfeld Bernstein	O, A, B võimatu	O, A	O, B	võivad kõik O

Neid kombinatsioone lähemalt vaadeldes näeme ühelt poolt kombinatsioone, kus teades ema ja lapse veregrupe ei saa isa suhtes mingit kindlat seisukohta võtta, sest ta võib kuuluda igasse gruppi. Need on nn. mittekasustatavad ehk ebasoodsad kombinatsioonid (vt. tab. 2). Teiselt poolt järgnevad soodsad ehk kasustatavad kombinatsioonid. Need on juhud, kus lapse ja ema veregr. teades võib öelda, et isa teatud veregr. kuuluda ei saa. Hirszfeldi järgi on need säärased juhud, kus lapsel on olemas vereomadus (A, B), mida pole tema emal (vt. tab. 2). Vastav vereomadus peab siis leiduma isal. Kui oletataval isal seda gruppi aga ei leidu, siis ei saa ta olla lapse isaks. See ongi võimalik parim tulemus, mida suudavad anda veregrupid ja mida saab arvestada kohus. On temal aga vastav gr. olemas, siis võib ta isa olla, kuid samuti ka mõni teine isik samast grupist. Alljärgnev tabel näitab kasustatavaid ja mittekasustatavaid kombinatsioone Bernsteini ja Hirszfeldi järgi. (Klambriga on märgitud erinev osa, mis ühe teooria järgi on kasustatav, teise järgi mitte).

Tab. 2.

Bernsteini teooria				Hirszfeldi teooria			
Kasustatav		Mittekasustatav		Kasustatav		Mittekasustatav	
Laps	Ema	Laps	Ema	Laps	Ema	Laps	Ema
A	O	A	A	A	O	A	A
A	B	A	AB	A	B	A	AB
B	O	B	B	B	O	B	B
B	A	B	AB	B	A	B	AB
AB	A			AB	A	} O O O AB	O
AB	B			AB	B		A
O	O						B
O	A						AB
O	B						
AB	AB						

Bernsteini järgi, nagu näeme, on kasustatavaid kombinatsioone rohkem. See suureneb eespooltähendatud erinevusest, et O lastel ei või olla AB vanemaid, ning AB lastel O vanemaid. Kuigi kasustatavate kombinatsioonide arv on seetõttu siin palju suurem kui Hirszfeldil, ei suurene eitavate vastuste arv kaugeltki mitte võrdselt, sest siin on eitamine võimalik vaid harva esineva AB gr. puhul. Ainult kui mees O lapse puhul kuulub AB gruppi, ei saa ta olla selle isa.

Hirszfeldi teooria alusel kasustatavate kombinatsioonide sagedus on meil 23,38%—27,10%¹. Nende hulgast isaks olemise eitamiste arv oleneb tähtsal määral sellest, kui palju esineb tõepoolest illegaalseid lapsi.

Nende teoreetiliste märkuste järel peatume nüüd esinenud juhtudel. Järgnev tab. 3 annab ülevaate lapsel, emal ja mehel esinenud gruppidest.

Tab. 3.

Nr.	Lapse veregr.	Emal veregr.	Mehe veregr.	Arv
1	O	O	O	3 X
2	O	O	B	1 X
3	O	A	O	1 X
4	O	A	?	2 X
5	A	A	B	2 X
6	A	AB	A	1 X
7	B	B	O	1 X
8	B	B	AB	1 X
9	B	O	B	1 X
10	B	A	B	1 X
11	A	O	O	1 X
12	AB	A	A	1 X

Kokku 16 X

Kui võrdleme esinenud juhte 2. tabeliga, siis näeme, et esineb rida Hirszfeldi järgi mittekasustatavaid kombinatsioone, nii nr. nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, kokku 12 juhtu. On näit. lapsel ja emal ühesugune vereomadus, näit. A või B, siis, nagu nägime tab. 1, võib isal esineda igasugune grupp ja siin meie mingisuguseid järeldusi lapse isa suhtes teha ei saa, kuigi ehk laps võib olla illegaalne. Säärastel juhtudel võiks isegi isa veregr. uurimine ära jääda. Nende Hirszfeldi järgi mittekasustatavate juhtude hulgas on aga nüüsguseid, mis kasustatavad on Bernsteini järgi (vrd. tab. 2). Need oleksid kombinatsioonid nr. nr. 1—4, kokku 7 juhtu.

¹ G. Rooks, Veregruppide jaotusest ja väljavaadetest paterniteedi määramiseks veregruppide abil Eestis. Kokkuvõte väitekirjast. Tartu, 1932.

Bernsteini järgi ei tohiks nende isa kuuluda AB gruppi (vt. tab. 1). Näeme aga, et nende Bernsteini järgi 7 soodsa juhu hulgas mehe isaks olemist pole saadud eitada; isad, kaasa arvamata kaks, kellel vere uurimist toimetatud ei ole, on kuulunud säärastesse gruppidesse, mis eitamist ei võimalda. Tegelikult ongi ka teised asjaolud kõnelnud mõnikord isaks olemise poolt, mille tõttu on rahuldatud emade nõudmine isade vastu. Neli ülejäänud juhtu (nr. nr. 9—12) on soodsad nii Hirszfeldi kui Bernsteini järgi. Soodsate juhtude arv vastab meil oodatavatele tulemustele. Peatudes neil juhtudel lähemalt, näeme nr. 9—laps B, ema O. Kui vaatleme tab. 1, siis näeme, et lapse isa ei tohi siin kuuluda O ega A gr., võib aga kuuluda B või AB gr. Oleks mees siin kuulunud nimetatud esimestesse gruppidesse, siis poleks ta võinud selle lapse isa olla. Ta kuulub aga B gr., järelikult võib ta seda olla. B gr. puhul seda enam, et see gr. esineb harvemini ja seetõttu on tal enam võimalusi olla isaks. Juhul, kui nimetatud mees kahtlustaks siin teisi, võiks määrata ka nende verd. Kuuluksid need O, A gr., siis ei oleks nad mitte isad ning jääks üle vaid esimene B gr. kuuluv mees. Juhul, kui ka need samasse gr. kuuluksid, ei saaks otsustada, kes neist tõepoolest isa on. Säärane kokkulangemine oleks aga eriti harvemini esineva B gr. puhul vähem võimalik. Ka juhul nr. 10, kus lapse gr. on B, ema gr. A, on mehe grupp vastanud lapse omale, mille tõttu on võimalik, et ta on isa. Kindlasti seda aga öelda ei saa, nagu eesmiselgi juhul, sest selleks võib osutuda samuti ka mõni teine mees, kellel sama grupp.

Järgnevad kasustatavate juhtude seas kaks juhtu (nr. nr. 11, 12), kus osutus, et kostjad ei võinud olla lapse isaks. Need tohiksid olla ühtlasi esimesed ja seni ainukesed juhud meil, kus veregruppide abil on võimalik olnud eitada isaks olemist. Juhul nr. 11 kuulus laps A gr., ema O gr. Tab. 2 näeme, et kombinatsioon on nii Hirszfeldi kui Bernsteini järgi soodus. Tab. 1 järgi näeme, et isa ei või siin kuuluda O ega B gr.; ta võib kuuluda ainult A või AB gr. Kostja antud juhul kuulus O gr., seega ei saanud ta ei Hirszfeldi ega Bernsteini järgi olla lapse isaks. Mees väitis, et naine on läbi käinud teistega. Kohtulikult ei ole asi veel lõplikult otsustatud. Teisel negatiivsel juhtumil (nr. 12) kuulus laps AB gr., ema aga A gr. See kombinatsioon on jällegi, nagu näeme tab. 2, soodus nii Hirszfeldi kui Bernsteini järgi. Lapse isal ei või siin olla O

ega A gr., vaid peab olema B või AB gr. Kostja kuulus A gr., järelikult ei saanud ta antud lapse isaks olla. Ka muudest asjaoludest selgub, et küsimuse all võis veel keegi teine olla. Selle või veel mõne kolmanda isiku veregrupp, kui isik oleks lapse isa, peaks kuuluma nagu lapselgi B gruppi.

Esitatud andmed näitavad, et tagajärgede ennustamine oleneb suurel määral esinevatest grupikombinatsioonidest.

Mis puutub veregruppide kasustamisse kriminaalprotsessis, siis tuleb see küsimusse, kui kahtlusaluse juures mingisuguse veretöö puhul leiduvad verrega määrduvad esemed. On tarvis selgitada, kas on veri pärit ohvrilt või aga, nagu väidab kahtlusalune, temalt endalt. Leitakse näit., et veregr. kahtlusalusel on A, tema rõivastel oleval verel B ning tapetul B, siis suurendab see kahtlust. On aga tapetul B, rõivastel ja kahtlusalusel A, siis langeb ta ennem välja. Toon siinkohal paar juhtu kirjandusest. Lattesi juht: rätil umbes 4 päeva vanad verelaigud. Tapmine. Küsimus: kas on veri arvatava kurjategija ninaverejooksust või aga ohvri verest. Veri rätil O gr., kahtlusalusel O gr., tapetul A gr. Veri rätil võib kuuluda kahtlusalusele, mitte aga ohvrile. Goroncy juht: Veri kahtlusaluse püksitaskul kuulub O gr., tapetul ka O gr., kahtlusalusel A gr. Veri kahtlusaluse püksitaskul kuulub samasse gr. kui tapetu oma.

Nagu näeme, on veregr. siingi nii mõnikord toonud selgitust. Raskusi teeb siin aga asjaolu, et veri seistes oma omadusi kaotab ja seepärast ei ole alati enam võimalik gruppi määrata. Kõige soodsamad on siiski juhud, kus materjali saab uurida hästi värskelt. Surnu veri peab uuritama kohe, enne kui algab roiskumine. Mida varem, seda parem ka esemete vere suhtes. Enne veregr. määramist tuleb esemetel määrata vere liik.

Meil esinevais asjus olen teinud veregr. määramisi mõnel korral. 1930. a. said kaks isikut röövimise otstarbel raskesti haavata. Veregr. ühel neist oli AB ja teisel B. Kahtlusalusel oli gr. A. Tema rõivastel olevates verelaikudes leidis aglutiniini B (anti-A), järelikult sama omadus, mis ühel haavatuist, mitte aga kahtlusaluse enese veri. Kahtlusalune oli juba veidi enne oma süü üles tunnistanud.

Ühes tapmise ning ühes teises asjas ei läinud korda veregruppide enam kindlasti määrata (aglutiniine ei leidunud).

Nende kõrval olen määranud veregrupe veel ühes varguse asjas 1932. a. Lõhutud klaasil leitud verd. Määramisel selgus, et on olemas aglutiniin A (anti-B). Tabatud kahtlusalusel leitud paranev haavake käel. Eitas kategooriliselt oma süüd — haav olevat tekkinud mujal. Veregrupi määramisel selgus, et see kuulub kahtlusalusel samuti A gr. nagu klaasil; tähendab, ei saanud eitada süüd. Hiljemini võrreldi Tartu krim. politseis ka klaasil olevat näpujälge kahtlusaluse näpujäljega. See ühtus. Alles kohtus võttis kahtlusalune süü omaks.

Esitatud näited selgitavad, missugustes olukordades võib veregruppidest oodata tulemusi. Näeme, et on rida juhte, kus veregrupid mitmesugustel põhjustel — olgu ebasoodsad grupikombinatsioonid või vere lagunemine — tagajärgi ei anna, üksikutel soodsatel juhtudel aga võivad nad küsimustes otsustavaks saada.

Arutlusi.

Kaasomandi reaalsed osadeks jagamise võimaldamise tarvidus.

Jüri Kalm.

Meie õiguse järgi on kehtivusel vara mõttelistesse osadesse jagamine, näiteks pärijate vahel, jagamata vara ostmisel mitme isiku ühisomandiks jne. Kaasomandi mõisted on meie seadusse üle võetud peaasjalikult rooma õigusest, kusjuures seni pole küllaldaselt hoolitsetud selle instituudi praktilise kehtivuse eest. BES §§ 929 ja 930 järgi võib oma ühisvara kohta korraldusi teha ainult kõikide kaasomanikkude ühisel tahtel; kõik ühe kaasomaniku poolt tehtavad korraldused on sõltuvad teiste kaasomanikkude seisukohast ja võivad kaasa tuua isegi kahjutasu kohustuse. Mõttelise osa omanik on väga kitsendatud oma osa kasustamisel, renditamisel, müümisel ja panditamisel.

Kaasomandi juriidilise iseloomu ja mõttelise osa kasutamise küsimusi on hr-d Ein ja Tjutrumov selle ajakirja veergudel juba pikemalt selgitanud („Õigus“ nr. 10/30, 2 ja 3/31). Samuti on hr. Uesson „Õiguses“ nr. 10/32 tähelepanu

juhtinud sellele, missuguseid raskusi esineb kaasomanikel ühisvara avaliku müügi puhul.

Nendest artiklitest järeldusi tehes peab tulema veendumusele, et mõtteliste osade instituut meie õiguses ei pea eluga paika ja sellel alal tuleks uusi teid otsida. Vähe on veel sellest, kui hr. Uesson'i ettepaneku kohaselt lubada mõttelisi osi avalikult müüa kogu kinnisvara väljapakkumiseta ja kui, vastavalt hr. Ein'i uurimusele, tõlgendada avaramalt mõttelise osa kasustusvõimalusi.

Tarvis on kaasomanikule veel vabamaid käsi oma mõttelise osa kasustamisel; see on võimalik ainult kaasomandi reaalsestesse osadesse jagamise võimaldamisel.

Hr. Ein väidab õieti kaasomandi kasustamise võimaluste laiendamise tendentsi, sest „kaasomandil on mõte ainult siis, kui iga kaasomanik oma omandiõiguses sisalduvaid õigustusi teostada saab asja suhtes“.

Meie eestiaegne seadusandlus on ka mitmeti juba sellele teele asunud, ellu viies Maaseaduse, laiendades maal asuvate kinnisvarade jagamise võimalust ja võimaldades üksikute korterite omandamist linnamajades eriliste korterite aktsiaseltsidest osavõtmisega (RT 98—1930). Tarvis oleks veel samm edasi astuda ja ka linnamajade reaalsestesse osadesse jagamist ja osade eraldi kinnistamist võimaldada.

Seni on meil korteriühingutega katsutud küsimusest üle saada; ühingu nimel on kinnisvara ja üksikute korterite omanikud on ühingu liikmed, või ühingu nimel on maa-ala ja sellel on igal ühinguliikmel oma maja. Näiteks Tallinna külje all Järve jaama ümbrus, kus mitukümmend maja aedadega, on kinnistusraamatus üks ainus obrokiühik ja majade tegelikud omanikud on juriidiliselt ainult ehitusühingu liikmed. Teisiti oli raske ehituslaenu saada, sest ehitusühingutele anti selleks eesõigus ja Tallinna linn, kui *dominus directus*, andis krundi obrokile saamisel eesõiguse ühingutele. Pärast aga selgus, et ühinguliikmetel mitmeti tarvidus oleks oma eraldi kinnisvara järele, et saada realkrediiti jne. Teisest küljest tekkis raskus ka võlgade sissenõudmisel, isegi avalikkude maksude sissenõudmisel, sest kinnisvara on ühingu, kui juriidilise isiku, nimel ja üksiku liikme võla pärast ei saa tema maja peale sissenõudmist pöörata. Käesoleval juhtumil on ühingul veel võimalik, kokku leppides linnaga, ühine kinnisvara kruntideks jagada, nii et iga

ühinguliige saaks oma maja krundiga eraldi kinnistusnumbri all, aga meie kehtiv seadus ei luba maja horisontaalseid osi kinnistusraamatutes eraldada, kui üksikul ehitusühingul on ainult üks suurem maja, nagu sääraseid Tallinnas palju. Korterite aktsiaseltside seadus (RT 98 — 1930) ei muuda ka veel üksikut korterit sääraseks individuaalseks omandiks, nagu see, näiteks, Prantsusmaal on läbi viidud, kus üksikut korterit saab osta ja müüa kui kinnistuühikut.

Kruntide piiramatuseni partselleerimine linnades ja alevites ei ole iga kord läbiviidav ja kohalikud omavalitsused on tihti opositsioonis kruntide jagamisega. Pole siiski takistust kaasomanikkude vahel ette näha linnakrundi ühise kasutamise viise, neid täpsalt fikseerida, nii et hõõrdumisi endi vahel ei tuleks. Nii viisi võib ühine krunt olla mõttelistes osades, aga pealeehitatud maja horisontaalselt reaalsesse osadesse jaotatud kaasomanikkude vahel, nagu see Nizzas ja Pariisis alaliseks nähtuseks on. Seal on majal oma kinnistatud korraldus (*cahier des charges*), kuidas maja valitsetakse, kaasomanikkude koosoleku kvoorum ja asjade otsustamise kord, maja maksude (*charges*) määramise ja sissenõude kord, maja üldiste osade (katus, trepid, koridorid, välisfassaad, ühised seinad) korrashoid jne. Peale säärase *cahier des charges'i* — nimetame seda maja põhikirjaks — kinnistamist on majaomanikul või -ehitajal lubatud oma maja korterite kaupa müüa, kusjuures iga korteristja saab krundi teatava mõttelise osa omanikuks, korteri suhtes aga ainuomanikuks kõikide omandiõigusest järgnevate tulemustega: ta võib reaalkrediiti kasustada, oma korterit müüa, üürile anda jne. ilma et teised maja kaasomanikud tema korraldusi saaksid segada.

Samal viisil on ka maja mõtteliste osade omanikul võimalik maja reaalsesse osadesse jagada omavahel, näit. ühisvara pärijatel jne.

Meie oludes ei tuleks mõtteliste osade moodust sugugi kõrvaldada; seda võiks ainult täiendada ühisvara reaalsesse osadesse jagamise võimalustega, kuna mõtteliste osade instituut ilma selleta on kitsas ega rahulda enam praeguse aja nõudeid.

Meie rahvas on omaette kinnistu pooldaja ja ühise vara mõttelistes osades kasustamine ei ole seni rahuldavaid tagajärgi andnud. Enamasti lõpevad ühisvara mõtteliste osade

kasustamised protsessiga kaasomanikkude vahel, ühisvara avaliku müügiga või selle väljaostmisega mõne kaasomaniku poolt, s. o. ühisvara likvideerimisega. Praegusel kapitalivaesel ajal on väike arv sääraseid isikuid, kes saavad endale linnas terve maja osta, aga palju oleks neid, kes ostaksid endale isiklikuks kasustamiseks või väljaüürimiseks raha paigutamise mõttes korteri, kui see oleks lubatud kinnistuühikuna. Hulkade kodanikkude omanikuks saamine suurendab kodanlikku mõtlemisviisi ja stabiilset elementi riigis, nagu Maaseaduse elluviimine seda on juba näidanud.

Meie oludes korteritekaupa maju jagada võimaldades tuleks muidugi silmas pidada, et iga maja pole tehniliselt võimalik lubada reaalsesse osadesse jagada. Enne maja valitsemise korra või põhikirja (*cahier des charges*) kinnistamist reaalsesse osadesse jagamise otstarbel tuleks nõuda, et maja oleks selleks tehniliselt kõlblik. Tehnilise järelevaatuse ülesande võiks panna linna ehitusosakonna või arhitektide komitee peale Teedeministeriumi juures.

Maju, mis selleks ehitatakse, et seda korteritekaupa müüa, on hõlpus selleks kohastada. Ehitaja peaks, näiteks, majaplaani ühes korterite eraldi omandiks müümise kava ja maja põhikirjaga linna ehitusosakonnas kinnitada laskma, siis kinnistama maja põhikirja ning selle protseduuri tulemusena võiks tema hakata ehitatud majast üksikuid kortereid omandiks müüma, kusjuures iga ostja saaks eraldi kinnistunumbri ja võiks vabalt oma korteri suhtes korraldusi teha. Suured linnamajad on praegu raskesti realiseeritavad, omaette korterite peale seevastu on suur nõudmine. Seaduse defekti tõttu ei saanudki sellepärast nägusad linnamajad tekkida. Suur maja nõuab üksikomanikult suurt kapitali ehitamiseks, ei ole likviidne jne. Seaduse novell võib suuremate elamute tekkimisele anda sootuks uue suuna ja tõuke.

Arvan ka, et tehniliselt jagamiseks kõlblikkude majade päranduse teel omandamisel võiks pärijatele lubada pärandusõigustesse kinnitamisel rahukohtunikule esitada linna ehitusosakonna poolt tehniliselt kontrollitud maja reaalsesse osadesse jagamise kava ja maja põhikiri, nii et kohtunik võiks selle järgi iga pärijat maja reaalse osa omanikuks kinnitada. Säärane jagamise kava ja põhikirja alusel tehtud otsus kuulub kinnistamisele peale pärandusmaksu õiendamist

ilma kinnistusloivuta. See oleks igatahes üks tähelepandav võimalus pärijate vahel pärandusvara lõplikuks jagamiseks, et pärastisi sekeldusi ära hoida, mis pärijate mõttelistes osades kinnitamisel harilikuks tagajärjeks on. Kui päritud majale jääb esialgu lese kasustamisõigus, see ei takistaks reaalsete osade eltenägemist peale lese kasustamise lõppu.

Seadusandja võiks ka maja põhikirjade eeskujud koostada ja välja kuulutada normaalpõhikirjadena. Maja põhikirjade Siseministeeriumis registreerimine üldisel alusel võiks ka ära jääda, sest need põhikirjad on *sui generis*, käsitledes ainult vahekordi maja ühiste osade kasustamisel ja maja valitsemise korda kaasomanikkude vahel. Pealegi oleksid need põhikirjad niikuinii avalikkusesse kinnistusraamatusse igakordselt registreeritud.

Ülaltoodud põhjendustel tuleks meie tsiviilseadust umbes järgmistega paragraafidega rikastada:

- § a: Majaomanikud võivad oma maju vertikaalsetesse ja horisontaalsetesse, eraldi kasustatavasse ühikuisse jagada ja neid ühikuid eraldi võõrandada, kusjuures igale majaühikule või korterile antakse uus kinnistusnumber, kui on esitatud vastava omavalitsuse poolt heakskiidetud tehniline jaotuse kava ja maja põhikiri.
- § b: Kaasomanikud mõttelistes osades võivad ühisel nõul oma maja eelmises §-s näidatud viisil reaalsesse osadesse jagada, kusjuures majaalune krunt võib jääda kaasomandiks mõttelistes osades.
- § c: Maja põhikiri peab sisaldama täpsat ühisvara üksikute ühikute kaupa kasustamise viisi, maja üldiste osade, nagu treppide, fassaadi, katuse ja ühiste seinte korrashoidmise viisi, asjade otsustamise korda kaasomanikkude vahel, ja maja valitsemise ning üldiste kulude kandmise reegleid.

Kohalikel omavalitsusil on õigus vastavalt kohalikele tarbeile normaalpõhikirju koostada ja ka detailiseerida oma sundmäärustes, mis maja põhikiri peab sisaldama.

Käesolevas artiklis puudutatud küsimus on meil uus ja nõuab veel mitmekülgset kaalumist, enne kui meie BES vastava novelliga täienduks. Minu siht oli kaasomandi reaalseks osadeks jagamise küsimust esmakordselt üles tõsta meie õigusteadlaste peres. Arvan, et sellel teel suur hulk tüliküsi-

musi mõtteliste osade omanikkude vahel on lahendatavad ning uus kontingent kinnisvara omanikke tuleks juurde, mis omakorda edendab kapitalide liikumist, riigile lõivu saamist ja üldist majanduslikku elevust.

Kirjanduse ülevaade.

Albert Hellwig: **Die Gerichtsberichterstattung vom Standpunkte der forensischen Psychologie**, „Der Gerichtssaal“, Band 102, Heft 3/5, lk. 318—375.

Paljude forensilis-psühholoogiliste uurimuste autor Hellwig annab mainitud kirjutises huvitava ja üksikasjalise ülevaate kohtureportaaži ülesannetest ja kasustades oma rikkalikke tähelepanekuid ja kogemusi eritleb neid tegureid, mis tingivad kohtureportaaži kõrvalekaldumise forensilis-psühholoogiliselt soovitatavast tasemest ning selle kõrvalekaldumise negatiivseid mõjusid protsessiosalistele — resp. protsessi tulemustele — ja üldsusele.

Kohtureportaaži ülesande määritlemisel lähtub Hellwig seisukohast, et kohtureportaaž on ainus tõeline menetluse avalikkuse nõude teostamismehhanism. Sellele vastavalt on H. arvates kohtureportaaži ülesandeks anda huvitaval ja kontsentreeritud kujul teateid protsessist, eriti kriminaalprotsessist, teateid, mis lubaksid lugejal kujundada protsessikäigust elava ja võimalikult usutava pildi. Seepärast peab kohtureportaaž andma võimalikult tõepärase kirjelduse protsessikäigust. Ja seepärast suhtub H. eitavalt följetonikujulistesse, näit. „Vossische Zeitung'i“ surnud kohtureporteri Slingi omast kohast täiuseni arendatud maneeris antud teadetes. Ta ei eita selliste sõnumite väärtust ja olemasoluõigustust kunstiteosena, küll aga just kohtureportaažina.

Objektiivselt refereeriva reportaaži kõrval tunnustab H. ka kriitilist protsessikäigu käsitlemist. Forensilis-psühholoogilisest seisukohast olevat reportaaži eristusel refereerivaks ja kriitiliseks suur tähtsus, sest need reporteerimisviisid erinevad oluliselt nii ülesannetelt kui mõjult. Edasi olla forensilise psühholoogia seisukohalt tähtis kohtureportaaži eristamine ajalise momendi alusel.

Tavaliselt mõistetavat kohtureportaaži all nn. arutlussõnumeid (*Verhandlungsberichte*), s. t. sõnumeid kohtuliku arutluse käigust refereerival või kritiseerival kujul. Arutlussõnumi piires eristab H. vahe-sõnumeid (*Zwischenberichte*), mis antakse peale peamenetluse algust, kuid enne selle lõppu, ja lõppsõnumeid (*Schlussberichte*), mis antakse vahetult peale peamenetluse lõppu.

Arutlussõnumi kõrval eristab H. eel- ja järelsõnumeid. Esimesed — refereerivad või kriitilised — algavad ajaliselt esimeste teadetenä

tõelisest või arvatavast süüteost ja ulatuvad peamenetluse alguseni. Teised, peamiselt kritiseerivad, antakse peale protsessi lõppu järgnevalt lõppsõnumitele: neis hinnatakse protsessi tulemust kas psühholoogiliselt, kriminaaltehniliselt, poliitiliselt või kriminaalpoliitiliselt jne.

Kohtureportaaž olevat vaadeldav mitmest seisukohast, näit. kriminaalpoliitilisest (kas reportaaž mõjub süütegevust ärahoidvalt või aga soodustavalt), politsei huvide seisukohalt (eeskätt, kas teade soodustab süütegija tabamist, süüteo selgitamist või aga raskendab seda) jm. Forensilis-psühholoogilisel käsitlusel tulevat kohtusõnumeid vaadelda nende usaldatavuse ja selle kõrval nende psüühilise mõjustuse seisukohalt osalistele ja avalikkusele.

Teadete usaldatavus olevat sõltuv reporteri isiksusest, tema töötamisviisist ja -tingimustest. Need eeldused polevat aga tavaliselt sellised, mis garanteeriksid reportaaži küllaldase tõepärasuse ja objektiivsuse. Isegi kui reporter ei anna tähtsust huvitavale vormile, polevat kunagi ligilähedaliski saavutatav see, et lugeja saaks tõesti õige pildi protsessikäigust, s. t. sama pildi, mille saaks ta ise jälgides protsessi.

See olevat tingitud kõigepealt üldistest reporteerimise raskustest. Reportaaž, olgu ta kuitahes täielik, ei saavat siiski kõike edasi anda. Reporter pidavat seepärast tegema valiku. Aga ka sel, kes ainet faktilisest ja juriidilisest küljest täielikult tundvat, polevat tavaliselt kerge just seda tabada, mis asja otsustamisel oluline. Seda raskem olla see reporteril, kel puuduvat tavaliselt nii juriidiline ettevalmistus kui ka eeltutvumise võimalus asjaga. Peale selle tulevat arvestada ka seda, et reporteril pole võimalik kogu oma tähelepanu juhtida ainult protsessikäigule. Üks seda takistavaid momente olla kõigepealt noteerimine, seejuures tavaliselt ladumiseks võimalikult kõlvulisel kujul.

Üldistele reporteerimispuudustele lisanduvat veel erilised, mis tingivat harilikult just heade ajakirjanikkude kirjutiste mitterahuldavuse forensilis-psühholoogilisest seisukohast. Reporteerimisel arvestatavat loomulikult lugejaskonna huvi. See huvi määravat, millistest protsessidest kirjutada ja ka kuidas kirjutada. Olevat küll lugejaid, kes huvitatud just võimalikult kainest ja asjalikust protsessikirjeldusest — ja leiduvat ka selliseid reportaaže —, suur lugejate mass aga nõudvat fõljetonilaadilisi või muul viisil huvitavaks tehtud sõnumeid, mitte objektiivset ülevaadet, vaid ajaviidet, paremal juhul esteetilist naudingut. Ja hea reporteri kohus olevat oma lugejaile huvitavat materjali pakkuda. Siingi autor ei tee etteheiteid, vaid konstateerib ainult fakti. Forensilis-psühholoogilisest seisukohast olevat aga see fakt tähtis seepärast, et stiililised peensused paratamatult soodustavad teate sisu moonutamist. Halvem aga kui selline tahtmatu ja teadmatu teate võltsimine on teadlikult tendentslik tõemoonutamine. Kui viimast ka otseselt ei taheta, kuid tendentslik põhisuhtumine viivat paratamatult sellele. Eriti kannatavat sellise ainessesuhtumise all just

kriitilised käsitlused, seda enam, et sel puhul puuduvat harilikult ka kasuliku kriitilise vaatluse eeldus — faktide objektiivne konstateerimine.

Eelmainitud pahed ilmnevat eriti just eelsõnumites, kuna algmenetlusel reportaaži objektiivsust garanteerivad eeldused olevat igas suhtes väiksemad kui lõppmenetlusel.

Edasi vaatleb autor ebaobjektiivse reportaaži mõju protsessiosalistele ja avalikkusele.

Ajakirjanduse aluseta heatahtlik või pahatahtlik suhtumine kohtualusesse võivad saada saatuslikuks kogu protsessikäigule. Nii näit. võivad kohtualusele kahjuliku meeleolu loomine süütut masendada, heidutada, teda apaatseks teha — ja seeläbi mõjustada protsessi tulemust tema kahjuks. Aga see võivad saada katastroofiliseks kohtualusele ka siis, kui hiljemini selgub ta süütus. Lehesõnumeid võetavat massi poolt kindlate tõenditega üheväärseina. Süütuse ilmumine hiljemini suutvat vähe muuta massi arvamust, eriti siis, kui ei õnnestu süütust positiivselt tõestada.

Veel kardetavam olevat tunnistajate mõjustus. Harva suhtub tunnistaja protsessi tulemusse täiesti erapooletult. Kaebealust pooldav või eitav suhtumine annab aga tunnistaja avaldustele erivärvingu. Kui selline suhtumine on tingitud sugulusest, vaenust, sõprusest jne., siis olevat see kergesti märgatav ja kohtul olevat ka võimalik seda avalduse hindamisel arvestada; raskem aga siis, kui see tingitud reportaaži mõjustusest. Peake selle võivad kartus avalikkuse ees põhjustada avalduse andmist teatavas suunas või koguni tunnistajana esinemisest hoidumist.

Teatavasunaalist meeleolu loodavat ka näit. sellega, et tuuakse teateid asjatundjatest, nende tegevusest ja avastustest juba algmenetlusel. Sageli aga osutuvat need ekspertide arvamused ümberlükatuks hilisemate uurimisandmetega. Kuid teatav eelarvamus, meeleolu on sellise avaldusega juba loodud. Edasi peatub autor selle negatiivse mõju juures, mida avaldab asjatundjate aluseta ülistamine ja aluseta kallaletungimine neile ajakirjanduses.

Kohtunikude mõjustamisel ajakirjanduse läbi eristab H. kaudse mõjustamise, kui kohtunik satub valeteele, mitte märgates osaliste mõjustust ebaobjektiivse reportaaži läbi, ja otsese — kui ajakirjanduse suhtumine asjasse sugereerib kohtunikku ennast või kui ta, märgates ajakirjanduse tendentslikkust ja püüdes jääda erapooletuks, satub vastupidisesse äärmusse.

Lõpul juhib autor tähelepanu ka sellele, et ebaobjektiivne asja kirjeldamine ja hindamine, olles vastuolus protsessi tulemusega, võib põhjustada resp. süvendada usalduskriisi kohtu vastu. See oleks sellise reportaaži negatiivne mõju üldsusele.

Autor jõuab tulemusele, et siht — anda võimalikult tõepärane pilt

protsessikäigust — polevat täiel määral saavutatav. Kuid selle poole pidavat püüdma. Ta lõpetab ajakirjandusele adresseeritud sooviga: püüda arendada nii üksiku kui massi endadistsipliini, vähendada skandaaliha, vaigistada sotsiaalseid kirgi, suurendada rahva huvi ja arusaamist sensatsioonivaba kohtumõistmise vastu.

Selle oma tööga, millest siinkohal esitatud vaid olulisemaid jooni, annab Hellwig väärtusliku lisa oma senistele kohtu-psühholoogilistele uurimustele. Siingi, nagu oma teisteski töödes, esineb H. teravapilgulise psühholoogina ja objektiivse vaatlejana, korraldades seejuures ainet temale kui juristile omase tugeva süsteemitundega. Hellwigi töö sisaldab mõndagi, mis meiegi praktikuile tohiks huvi pakkuda, ja veel enam seda, mida meiegi kohtureporterid peaksid arvestama.

H. K.

Riigikohtu tegelus.

Administratiivosakond.

Kas Põllutööstusministeeriumile esitatavad avaldised rendiõiguste edasiandmise kohta sisaldavad rendikoha pidamise õiguste üleandmise lepingut?

Vastus: eitav.

Sääraste Põllutööstusministeeriumi nimele antavate avaldistega ei sõlmita mingit riigirendikoha pidamise õiguste üleandmise lepingut, vaid säärase avaldise sihiks on saavutada Põllutööstusministeeriumilt kavatsuses olevaks üleandmiseks vastavat nõusolekut (MTM § 120) ja alles Põllutööstusministeeriumilt vastava loa saamisel toimub eeltähendatud kohapidamise õiguste üleandmine vastava Põllutööstusministeeriumi ametniku juures sellekohase akti allakirjutamisega.

(RkhA toim. nr. 435 II—1933.)

Kas pensionile läinud kaitseväelase ettesaadud isiklik varustis kuulub tagasimaksmisele rahas või natuuras?

Vastus: rahas, vastavalt tema väärtusele.

Osa intendantlikust varustisest, mille kandaeg veel lõppenud ei ole, ei kuulu varustise saajale. Kuid ekslik on arvamus, et see osa varustisest kuulub tagasinõudmisele natuuras, mitte aga rahas vastavalt tema väärtusele. Kaitseväelastele antud isikliku varustise tagasivõtmine oleks otstarbetu, sest seda varustist Kaitseministeerium kasutada ei saaks, sest ei ole ette nähtud osalt tarvitatud varustise väljaandmine. Tagasinõudmine natuuras oleks ülekohtune, sest varustise kandaeg on mitmesugune ja mõne kuu või päeva puudumisel kandaaja lõpuni tuleks kaitseväelaselts ära võtta varustis, mis peaaegu juba tervelt tema omandus, sest natuuras tagasivõtmisel puu-

duks võimalus varanduse selle osa eraldamiseks, mis kuulub tagasiandmisele. Raha peale arvatuna on see aga võimalik.

(Rkha toim. nr. 441 II—1933.)

Kas valla algkooli õpetaja, kui vallaomavalitsuse teenistuses seisv isik, võib olla ühtlasi sama vallaomavalitsuse esinduskogu, s. o. volikogu liikmeks?

Vastus: jaatav.

Eeltoodud küsimuse lahendamisel on N. rahukohtunik tuginenud 21. V 1917 Vene vallasemstvo seaduse § 53 ja 9. VI 1917. a. Semstvo-seaduse muutmise seaduse § 107 märkusele ja on nende seaduste määruste tõlgendamisel ja analoogia käsitamisel otsusele jõudnud, et valla algkooli õpetaja ei või samal ajal olla ka sama valla volikogu liikmeks. Ühtlasi on N. rahukohtunik ka tuginenud Riigikohtu otsusele 17./31. III 1931. a. (Rkha toim. nr. 437 I—1931). Selles otsuses on Riigikohus seletanud, et kuna meie omavalitsused on asutatud 21. V 1917. a. Vene vallasemstvo seaduse reeglite alusel, siis küsimuse lahendamisel, kas vallaomavalitsuse teenistuses seisv isik võib olla valla revisjonikomisjoni liikmeks, tuleb käsitada ka tähendatud seaduse norme, ja et kuna Vene vallasemstvo seaduse § 53 näeb ette, et vallasemstvo teenistuses seisvad isikud ei või olla revisjonikomisjoni liikmed, siis ka N. algkooli juhataja, kui valla teenistuses seisv isik, ei või olla ühel ja samal ajal algkooli juhatajaks ja valla revisjonikomisjoni liikmeks. Vene vallasemstvo seaduse § 53 keelab vallaomavalitsuse teenistuses olevatele isikutele valla revisjonikomisjoni liikmeks olemise, kuid kitsendusi vallaomavalitsuse teenistuses seisvate isikute kohta see norm ei näe ette. Kui seadusandja oleks tahtnud vallaomavalitsuse teenistuses seisvatele isikutele keelata ka vallavolinikuks olemise, siis ta oleks pidanud seda ka selgesti väljendama. Et ta seda ei ole teinud ja et § 53 sisalduv seadusemäärus on erinorm, mida ei saa laiendavalt tõlgendada, ning et ka ükski teine seadus ei keela vallaomavalitsuse teenistuses seisvatele isikutele vallavolikogu liikmeks olemist, siis ei saa ka valla algkooli õpetajale keelata vallavolikogu liikmeks olemist. Ka tuginemiseks 9. VI 1917 Semstvoseaduse muutmise seaduse § 107 märkusele ei ole alust, sest see seadus ei käsitle vallaomavalitsust.

(Rkha toim. nr. 454 I—1933.)

Kas maavalitsuse korraldused järelevalve korras vallavalitsustele avalikkude erateede korrashoiu kohustise jagamise kohta teekohuslaste vahel võivad olla administratiivkaebuse esemeks?

Vastus: eitav.

Maanteede seaduse § 22 järgi kuulub avalikkude erateede korrashoiu kohustise jagamine teekohuslaste vahel vallavalitsuse võimkonda. Maavalitsuse korraldused järelevalve korras vallavalitsustele

ei või olla administratiivkaebuse esemeks, sest järelevalve korras tehtud korraldusi täitma võib maavalitsus vallavalitsust sundida Oma-val. aj. järelevalve seaduse § 5 põhjal üksnes administratiivprotesti korras ja järelevalve korras tehtud korraldused ei ole administratiiv- asja otsustamised, mis kuuluvad teadaandmisele eraisikutele. Asja otsustajaks on niisugusel juhul ikkagi see omavalitsusasutis, kelle võimkonda kuulub seaduse järgi asja otsustamine, ning üksnes selle omavalitsusasutise otsuse vastu tuleb ka esineda administratiivkaebu- sega. Järelevalve korras tehtud korralduse vastu ei saa esineda kaebusega ei see omavalitsusasutis, kellele korraldus tehtud, ega eraisikud, kelle huvisid võib asja otsustamine korralduse kohaselt riivata. Üksnes sel juhul võib esineda administratiivkaebusega koh- tule maavalitsuse otsuse või korralduse vastu, kui seadus on and- nud asja otsustamise maavalitsuse võimkonda, ning niisugusel juhul on õigus kaebusega esineda nii vallaomavalitsusasutisel kui ka era- isikutel, kelle huvid või õigused seadusevastaselt rikutud.

(RkhA toim. nr. 461 I—1933.)

Kas juhul, kui Omavalitsuse aj. järelevalve seaduse § 4 maini- tud protokollid ära kirjad puudulikud ja täiendavate andmete nõud- mine vajalik, tuleb protestimistähtaega hakata arvama sellest ajast, millal kohtu- ja siseminister sai kätte täiendavad ja selgitavad andmed?

Vastus: jaatav.

Omavalitsuse aj. järelevalve seaduse (RT 78 — 1928) järgi teostab järelevalvet linna- ja maakonnaomavalitsuste tegevuse seaduslikkuse üle kohtu- ja siseminister isiklikult või oma esindajate kaudu (§ 3). Järelevalve võimaldamiseks saadetakse linnavolikogude ja maavoli- kogude protokollidest ära kirjad 7 päeva jooksul peale koosolekute lõppu kohtu- ja siseministrile, kellel on õigus kahe nädala jooksul peale ära kirjade kättesaamist administratiivkohtu korras protesti aval- dada otsuste vastu, kui ta neis leiab seaduse rikkumist (§ 4). On täiesti arusaadav, et kohtu- ja siseminister saab otsuste seaduslikkuse või mitteseaduslikkuse kohta seisukohta võtta ainult siis, kui temale on esitatud selleks kõik vajalikud andmed. Seadus räägib küll proto- kollide ära kirjade esitamisest, kuid protokollid kui niisugused võivad puudulikud olla järelevalve teostamiseks. Need võivad sisaldada ainult lühikesi otsuseid — resolutsioone, ilma et neisse oleks kantud otsuste aluseks olnud ettepanekud ja dokumendid. Eelarved ja aruanded, näi- teks, koostatakse linna- ja omavalitsuste poolt, nad lastakse sageli trükkida ja sisaldavad kümneid ja sadasid lehekülgi. Nende üksikasja- line kordamine volikogu protokollides oleks tehniliselt ja praktiliselt asjatu. Volikogu protokollid kantakse ainult lühike otsus eelarve või aruande vastuvõtmise kohta. Kui nüüd kohtu- ja siseministrile esi- tatakse ainult protokollid ära kiri, ilma et eelarve või aruanne oleks

juurde lisatud, siis loomulikult ei saaks kohtu- ja siseminister võtta seisukohta eelarve või aruande seaduslikkuse kohta. Eelöeldut arvesse võttes, tuleb Omavalitsuse aj. järelevalve seaduse § 4 mainitud protokollide all mõista mitte ainult protokollide kui niisuguste ära kirju, vaid viimaseid ühes kõigi otsuste aluseks olnud ettepanekutega, dokumentidega ja muude vajalikkude andmetega, ning tähendatud paragraafis ette nähtud kahenädalast protestimistähtaega tuleb hakata arvama sellest päevast, millal kohtu- ja siseminister on kätte saanud kõik vajalikud andmed selleks, et otsustada, kas teatav otsus on seaduspärane või mitte.

(Rkha toim. nr. 462 I — 1933.)

Kas isikud, kes 1. jaanuarini 1928. a. on sõitnud masinajõuga liikuvatel reisijate- või prahilaevadel sisevetel tekimehena 42 kuud ja laevajuhina või tüürimehena 36 kuud, võivad ka edaspidi nii laevajuhina kui ka tüürimehena sõita sisevetel laevadel kuni 100 br.-reg. tonni?

Vastus: jaatav.

Mõnede laevajuhtide kutseõiguse seaduse (RT 104—1928) § 7 järgi isikud, kes sõitnud masinajõuga liikuvatel reisijate- või prahilaevadel sisevetel 1. jaanuarini 1928. a. tekimehena vähemalt 42 kuud ning laevajuhina või tüürimehena 36 kuud, võivad ka edaspidi sisevetel kasutada laevajuhi või tüürimehe õigusi laevadel kuni 100 br. reg. tonni. Eeltoodud seaduse määrusest ei saa järeldada, et § 7 järgi laevajuhi õigusi võib edaspidi kasutada ainult isik, kes 1. jaanuarini 1928. a. on laevajuhina sõitnud 36 kuud, vaid § 7 tekstist nähtub selgesti, et selleks, et omada õigust edaspidi kasutada laevajuhi või tüürimehe õigusi sisevete laevadel kuni 100 br. reg. tonni, on tarvilik, et isik, kes laevajuhi või tüürimehe kutseõigust soovib saada, oleks 1. jaanuarini 1928. a. sõitnud masinajõuga liikuvatel reisijate- või prahilaevadel sisevetel tekimehena 42 kuud ja laevajuhina või tüürimehena sõitnud 36 kuud, s. o. kas emmana-kummana, või osalt laevajuhina ja osalt tüürimehena sõitnud 36 kuud.

(Rkha toim. nr. 487 II — 1933.)

Kas aleviametnike valimisel võib uut hääletamist ette võtta, kui peale valimise tagajärgede avaldamist mõned valijatest teatavad, et nad kuulide panemisel või sedelite täitmisel on eksinud?

Vastus: eitav.

Aleviseaduse § 80 järgi alevi ametnike ja revisjonikomisjoni liikmete valimist toimetatakse kinnisel hääletamisel ja lihthääletenamusega (§ 78). Kinnine hääletamine on salajane hääletamine. Kui säärasel hääletamisel esineb eksitus kuuli kasti laskmisel või sedeli täitmisel, siis saladust rikkumata ei või keegi valijatest pärast sele-

tada, et ta on eksinud, eriti veel siis, kui juba hääletamise tagajärg on teatavaks tehtud. Kui pärast valimise tagajärgede avaldamist mõned valijatest teatavad, et nad on eksinud kuulide panemisel või sedelite täitmisel, siis see asjaoku, arvesse võttes kinnise hääletamisviisi iseloomu, ei õigusta uue hääletamise ettevõtmist.

(RkhA toim. nr. 500 I—1933.)

Kas notari poolt antud kaebused on vabad tempelmaksust, kantseleimaksust ja kohtulõivust?

Vastus: eitav.

Kohtumaksude ja -kulude asjus Administratiivkohtu korra muutmise seaduse (RT 17—1932, art. 127) § 38 järgi on tempelmaksust, kantseleimaksust ja kohtulõivust vabastatud riigi- või omavalitsusasutised. Notarit aga ei saa ei riigi- ega omavalitsusasutiseks lugeda, mispärast eeltoodud seaduse määrusi ei saa ka notari poolt isiklikus asjas antud kaebuse puhul kohaldada.

(RkhA toim. nr. 500 II—1933.)

M. T.

Tsiviilosakond.

Kui kinnistusjaoskonna ülem märkab, et mõni sissekanne kinnistusregistrisse on märgitud ekslikult, kas on ta siis õigustatud seda eksitust parandama omal algatusel?

Vastus: jaatav.

Not. sead. §§ 365 ja 366 järgi on isikul, kelle palve kinnistusmenetluse üle on jäetud rahuldamata või rahuldatud mitte selles ulatuses või sel kujul, nagu see oli palutud, õigus kaevata kinnistusjaoskonna ülema määruse peale rahukogule erakaebuste jaoks ette nähtud korras ning tähtajal. Kõik teised isikud võivad kinnistuse vastu vaielda ainult vastava hagi tõstmise näol. „Kui aga,“ määrab § 368, „pärast määruse tegemist kinnistusmenetluse kohta (§§ 353, 354) ilmneb mõni viga selles määruses, siis peab kinnistusjaoskond, sõltumata huvitatud isikute taotlusist või kaebusist (§ 365), asuma selle vea parandusele uue määruse tegemise teel...“ See pärast, kui kinnistusjaoskonna ülem leidis, et omal ajal tehtud määruses oli ekslikult tähendatud, et vastav isik oli oma isa testamendi põhjal saavutanud teatud talu peale omandiõiguse, kuna aga kinnistusjaoskonna ülema arvates selle testamendi põhjal talu oli määratud fideikomissiks ning vastavale isikule testamendiga võis selle talu suhtes tekkida ainult valdus- ning kasustusõigus ning seega talu kinnistusel selle isiku nimele tema õiguste ulatuses oli tekkinud oluline viga, siis Not. sead. § 368 kategoorilise käsu järgi oli kinnistusjaoskonna ülem kohustatud mainitud vea paranduseks tegema uue määruse.

(RkhT toim. nr. 192 — 1933.)

Kui testamendiga teatav kinnisvara on määratud fideikomissiks ja see testament on ettenähtud korras tunnustatud seadusjõuliseks, kas on siis veel tarvis fideikomissi asutamise üle sooritada TKS § 2075 jj. ette nähtud väljakutsemenetlust?

Vastus: eitav.

Fideikomissi asutamise üle tuleb TKS § 2075 jj. ette nähtud korras kuulutada siis, kui see asutamine toimub vastava aktiga fideikomitendi eluajal, sest see kuulutus tehakse viimase, s. o. fideikomissi asutaja, palvel selleks, et tema kreditorid ja teised selleks õigustatud isikud võiksid fideikomissi asutamise vastu vaielda enne, kui tehakse vastav sissekanne kinnistusraamatuis. Koguni teine on asi siis, kui fideikomiss teatud kinnisvara suhtes on asutatud testamendiga. Säärasel korral avati testament seaduses ette nähtud korras, sooritati väljakutsemenetlus, millega kutsuti kõiki testamenditegija kreditore ja teisi isikuid, kes testamendi korraldusi lugesid nende huve ja õigusi rikkuvaiks, vaidlusi avaldama testamendi vastu, järelkult ka selle testaatori korralduse vastu, millega ta oli määranud oma kinnisvara fideikomissiks. Polnud väljakutse tähtajal keegi vajelnud fideikomissi asutamise vastu ja kuulutas kohus testamendi vastava tähtaja möödu-des seadusjõusse astunuks, siis kantakse fideikomissi asutamise kohta vastav määrus kinnisvara kinnistusregistrisse testamendi põhjal ning mingit TKS § 2075 jj. ette nähtud erilist väljakutsemenetlust siin pole vaja enam sooritada.

(RkhT toim. nr. 192 — 1933.)

Kas kuulub TKS § 1801 ette nähtud juriidiliste suhete tunnustamise hagide hulka ka hagi teatava faktilise olukorra olemasolu tunnustamise üle?

Vastus: eitav.

Hageja palus tunnustada oma Pärnu linna vastu avaldatud hagi-palves, et Sauga vallas, Ullaste külas asetseva Kallimaa talu majapidamishooned on tema kulul ja tema materjalist ehitatud. Seega ei taotelnud hageja mitte mõne tsiviilõiguslikku laadi vahekorra olemasolu või mitteolemasolu tunnustamist, vaid palus ainult teatud olukorra olemasolu tunnustamist. Hiljemini kohtuistungil palus hageja volinik hagi-palves väljendatud taotlust formuleerida järgnevalt, et hagi-palves mainitud ehitised on ehitatud hageja poolt ja et temal tekib tasusaamise õigus; omandiõigust hageja aga ei taotelnud.

Seega ei sisaldanud ka see seletus mingit palvet mõne juriidilise suhte olemasolu või mitteolemasolu tunnustamise kohta, vaid sisaldab jällegi taotlust tunnustada teatud faktilise olukorra olemasolu, millest hageja volinik järeldab, et tema volitajal tekkivat sellest tasusaamise õigus, ilma et oleks näidanud, millisesse juriidilisse vahekorda on hageja kostjaga sattunud mainitud hoonete ehitamise tagajärjel. Säärastel oludel võis rahukohtunik hageja poolt alustatud

asja ära lõpetada põhjusel, et avaldatud hagi aineks polnud mõne juriidilise vahekorra, vaid ainult teatud faktilise olukorra olemasolu tunnustamise taotlus, mis taotluse lahendamine ei kuulu aga tsiviilkohtu võimkonda TKS § 1 ja 1801 põhjal (TKS §§ 79 ja 53 p. 4).

(RkhT toim. nr. 221 — 1933.)

T. G.

Kriminaalosakond.

Kas kehtiv seadus karistab eraisikuid selle eest, et nad avatlevad ametnikke valeandmete mahutamisele ametialastesse dokumentidesse?

Vastus: jaatav.

NS § 13 järgi loetakse avatleja süüteo osaliseks, olgugi et ta ise süüteo toimepanemisest füüsiliselt osa ei võta. Avatleja võib kallutada teisi säärastele süütegudele, mida ta ise ei saa vastavate füüsiliste omaduste, juriidiliste vahekorradade või isiklikkude tingimuste puudumisel korda saata. NS § 120 järgi karistatakse avatlejat kõrgemal määral selle süüteo eest, mille füüsiline kordasaatja on avatlemise tagajärjel toime pannud. Seega tuleks NS üldnormide järgi karistada eraisikuid, kes avatlesid ametnikke võltsima ametialaseid dokumente, sama normi järgi, milles on ette nähtud karistus ametnikele, s. o. NS §§ 13 ja 362 põhjal. Vene kohtud 1873. a-ni karistasid ka säärasel viisil eraisikute osavõttu ametialaste dokumentide võltsimisest. Muudatuse sellesse Vene kohtute praksisesse tõi kõrgema võimu poolt kinnitatud riiginõukogu arvamus 4. nov. 1873. a. Mesnitski, Jankovski ja Kozarevi asjas, milles väljendatud: 1) et eraisikute osavõtt ametialastest süütegudest, mis ainuüksi tingitud ametikohuste rikkumisest ja mille eest on seaduses ette nähtud teenistusliku iseloomuga karistused, ei ole mõeldav ega ka karistatav, 2) et eraisikute osavõtt seesugustest ametialastest süütegudest, mis peale ametikohuste rikkumise sisaldab veel üldsüütegu, mida võib korda saata nii ametnik kui ka eraisik, on mõeldav ja karistatav selle paragraafi järgi, milles see üldsüütegu on ette nähtud, ja 3) et eraisikute osavõtt ametialastest võltsimisest, mis ette nähtud NS § 362, on karistatav NS § 294 järgi, sest et mõlemas paragraafis on ette nähtud üks ja sama süütegu ja nimelt võltsimine ofitsiaalses dokumendis. Seda riiginõukogu arvamus arvesse võttes end. Vene Senat seletas 1873. a-st alates kuni 1917. a., et eraisiku osavõtt mitte-puhtametialasest süüteost on karistatav siis, kui ametniku poolt toimepandud süütegu sisaldab üldsüüteo tunnuseid.

Tekib küsimus, milline endise kohtupraktise seisukoht on õigem, kas esimene (kuni 1873. a.) või teine. Kahtlemata õigemaks tuleb pidada viimast seisukohta, sest et see rohkem vastab NS eriosa normidele ja aitab vältida neid raskusi, mis süüteost osavõtu karistamisel NS üldnormide sirgjooneline kohaldamine esile toob.

(RkhK toim. nr. 1 — 1933.)

Kuidas vaadata Tolliseadustiku § 431 p. 4 ja märkuses ette nähtud süütegude aegumisele?

Tolliseadustiku § 431 p. 4 ja märkuse järgi langevad salakaubavedajad, kaubakäsustajad või nende volinikud salakauba veo eest peale rahatrahvi ja kaupade konfiskeerimise veel isikliku karistuse alla üldiste nuhtlusseaduste alusel, kui salakauba sissetoomine toimus kokkuleppel tolliametnikkudega või kaupade väljavõtmise teel tolliasutisest võltsitud või ümbertehtud dokumentide järgi. Seega Tollis. § 431 p. 4 ja märkuses on ette nähtud kvalifitseeritud salakaubaveo juhtum, mille eest on ette nähtud kolmeliigine karistus. Aegumine tuleb arvata süüteo eest ähvardava raskema liigi karistuse järgi. Valedokumentide tarvitamise eest on seaduses karistusena ette nähtud vangirood, mis aegub 8 aastaga UNS §§ 60 märkuse ja 68 p. 1 põhjal.

(RkhK toim. nr. 1—1933.)

Kas NS § 294 ette nähtud võltsitud dokumendi tarvitamise oluline tunnus on kasu ammutamine võltsimise faktist?

Vastus: eitav.

Ei ole mingit seaduslikku alust dokumendi tarvitamise mõiste alla viia ka veel kasu ammutamist võltsimise faktist. NS § 294 seisukohast on täitsa ükskõik ja tähtsusetu asjaolu, kas võltsimisest kasu või kahju ammutatakse, vaid tähtis on, et dokument on kuhugi esitatud või käiku lastud. NS § 294 ette nähtud dokumendi tarvitamise all tuleb mõista igat tegevust, mille puhul võltsitud dokument asendab õiget dokumenti. Karistamiseks NS § 294 järgi ei ole tarvis, et valedokument on ainult isiklikult kohtualuse poolt kuhugi esitatud, vaid on küllalt, kui kokkuleppel kohtualusega teine isik selle kuhugi esitab või sellele käigu annab.

(RkhK toim. nr. 1 — 1933.)

Kuidas määrata rahatrahvi Tolliseadustiku rikkumiste eest, mis on aset leidnud Tolliseadustiku § 426 (1923. a. redaktsioon) kehtivuse ajal?

Kehtiva Tolliseadustiku § 426 p. 1 (1929. a. red.) näeb ette karistusena salakaubaveo eest rahatrahvi kahekordse tolli suuruses üldtariifi järgi. Käesolevas asjas ette nähtud Tolliseadustiku rikkumised on aset leidnud Tollis. § 426 (1923. a. red.) kehtivuse ajal, mil salakauba eest arvestati rahatrahv 5-kordse tollimaksu suuruses. Rahatrahv 5-kordse tollimaksu suuruses põhitarifi järgi on kahtlemata kõrgem kui rahatrahv 2-kordse tollimaksu suuruses üldtariifi järgi (põhitariif +50%). Kohtupalat on UNS § 14 põhjal õieti määranud kohtualusele kergema rahatrahvi, sest et Tollis. § 426 p. 1 (1929. a. red.) on öeldud, et rahatrahv määratakse 2-kordse tollimaksu suuruses üldtariifi järgi, mitte aga lihtsalt 2-kordse tollimaksu suuruses.

(RkhK toim. nr. 1—1933.)

P. K.

Vastutav toimetaja: F. Karlson. Väljaandja: Tartu Õigusteadlaste Selts.

K. Mattieseni trükikoda O./Ü., Tartu, 1933.

Kas pensionile läinud kaitseväelase ettesaadud isiklik varustis kuulub tagasimaksmisele rahas või natuuras?	377
Kas valla algkooli õpetaja, kui vallaomavalitsuse teenistuses seisev isik, võib olla ühtlasi sama vallaomavalitsuse esinduskogu, s. o. volikogu liikmeks?	378
Kas maavalitsuse korraldused järelevalve korras vallavalitsustele avalikkude erateede korrashoiu kohustise jagamise kohta teekohuslaste vahel võivad olla administratiivkaebuse esemeks?	378
Kas juhul, kui Omavalitsuse aj. järelevalve seaduse § 4 mainitud protokollil ära kirjad puudulikud ja täiendavate andmete nõudmine vajalik, tuleb protestimistähtaega hakata arvama sellest ajast, millal kohtu- ja siseminister sai kätte täiendavad ja selgitavad andmed?	379
Kas isikud, kes 1. jaanuarini 1928. a. on sõitnud masinajõuga liikuvatel reisijate- või prahilaevadel sisevetel tekimehena 42 kuud ja laevajuhina või tüürimehena 36 kuud, võivad ka edaspidi nii laevajuhina kui ka tüürimehena sõita sisevetel laevadel kuni 100 br.-reg. tonni?	380
Kas aleviametnikkude valimisel võib uut hääletamist ette võtta, kui peale valimise tagajärgede avaldamist mõned valijatest teatavad, et nad kuulide panemisel või sedelite täitmisel on eksinud?	380
Kas notari poolt antud kaebused on vabad tempelmaksust, kantseleimaksust ja kohtulõivust?	381

Tsiviilosakond:

Kui kinnistusjaoskonna ülem märkab, et mõni sissekanne kinnistusregistrisse on märgitud ekslikult, kas on ta siis õigustatud seda eksitust parandama omal algatusel?	381
Kui testamendiga teatav kinnisvara on määratud fideikomissiks ja see testament on ettenähtud korras tunnustatud seadusjõuliseks, kas on siis veel tarvis fideikomissi asutamise üle sooritada TKS § 2075 jj. ette nähtud väljakutsemenetlust?	382
Kas kuulub TKS § 1801 ette nähtud juriidiliste suhete tunnustamise hagide hulka ka hagi teatava faktilise olukorra olemasolu tunnustamise üle?	382

Kriminaalosalakond:

Kas kehtiv seadus karistab eraisikuid selle eest, et nad avatavad ametnikke valeandmete mahutamisele ametialastesse dokumentidesse?	383
Kuidas vaadata Tolliseadustiku § 431 p. 4 ja märkuses ette nähtud süütegude aegumisele?	384
Kas NS § 294 ette nähtud võltsitud dokumendi tarvitamise oluline tunnus on kasu ammutamine võltsimise faktist?	384
Kuidas määrata rahatrahve Tolliseadustiku rikkumiste eest, mis on aset leidnud Tolliseadustiku § 426 (1923. a. redaktsioon) kehtivuse ajal?	384

1933. a. ilmub juriidiline ajakiri

„ÕIGUS“

neljateistkümne aastat.

TOIMETUS:

R. Rägo (peatoimetaja), E. Ein, K. Grau, T. Grünthal, A.-T. Kliimann, H. Kristal, E. Maddison, A. Palvadre, K. Parts, J. Uluots, A. Mägi (toimetuse sekretär).

Sisuks juriidilised artiklid, kodu- ja välismaa seadusandluse ülevaade, kodu- ja välismaa kohtute tegelus; eriti rõhutatakse Riigikohtu tegeluse käsitlemist.

Lisana annab „Õigus“ Riigikohtu 1931. a. ja 1932. a. otsuseid.

Lähemateks kaastöolisteks on Tartu ülikooli õigusteaduskonna õppejõud, riigikohtunikud, vanemad kohtutegelased jne.

Aasta jooksul ilmub 10 numbrit.
Numbri suurus ühes lisaga 48—64 lk.

Tellimishind: 7 krooni aastas, üksiknumber 75 s.

On veel saadaval ajakirja kõik eelmised aastakäigud (1920. a. — 1932. a. ühes lisadega) hinnaga kr. 66.50. Üksikaastakäike ühes vastavate lisadega on saadaval hinnaga: 1920. a. — kr. 1.50; 1921. a. — kr. 3; 1922. a. nr. nr. 5—8 — kr. 4; 1923. ja 1924. a. à kr. 4; 1925., 1926., 1927. ja 1928. a. à kr. 4.50; 1929., 1930., 1931. ja 1932. a. à kr. 7.

Toimetuse ja talituse aadress: Tartu, Aia tän. nr. 35, telefon nr. 81.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised.

Hind 75 senti.